

PK-YRITYYSBAROMETRI SYKSY 2015

PK-YRITYSBAROMETRI

Kustantaja:
Suomen Yrittäjät ry
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221

**TÄMÄN RAPORTIN OVAT LAATINEET
SUOMEN YRITTÄJIEN:**

- ekonomisti **Petri Malinen**
- ympäristöekonomisti **Eini Lemmelä**

Taitto: graafinen suunnittelija, Lea Hult, Suomen Yrittäjät
Painopaikka: Euraprint Oy, Eura

Sisällys

ESIPUHE	5
TIIVISTELMÄ	6
1. PK-YRITYSBAROMETRIN AINEISTO	8
2. PK-YRITYKSET KANSANTALOUDESSA	11
3. SUHDANTEET	12
3.1 Yleiset suhdannenäkymät	12
3.2 Liikevaihto	14
3.3 Kannattavuus	15
3.4 Vakavaraisuus	16
3.5 Investoinnit	17
3.6 Innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys	18
3.7 Henkilökunnan määrä	19
3.8 Vienti ja liiketoiminta ulkomailla	20
3.9 Tuonti	21
3.10 Tuotantokustannukset	22
3.11 Inflaatio-odotukset	23
4. PK-YRITYSTEN KEHITTYMINEN JA KANSAINVÄLISTYMINEN	24
4.1 Kasvu	24
4.2 Uusiutuminen	27
4.3 Kansainvälistyminen	28
5. TOIMINTAYMPÄRISTÖ	30
5.1 Pk-yritysten toimintaympäristö	30
5.2 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja -esteet	32
5.3 Ulkoinen rahoitus ja sen käyttö	34
5.4 Maksuvaikeudet	37
6. YHTEENVETO ALUEELLISISTA TULOKSISTA	38
PK-YRITYSBAROMETRIN ALUEJAKO	40

Esipuhe

Suomen Yrittäjät, Finnvera sekä työ- ja elinkeinoministeriö tekevät kaksi kertaa vuodessa Pk-yritysbarometrin, joka kuvaa pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa ja taloudellista toimintaympäristöä. Syksyn 2015 Pk-yritysbarometri perustuu yli 6 500 pk-yrityksen vastauksiin. Se kuvaa siten kattavasti suomalaisten pk-yritysten käsityksiä taloudellisen toimintaympäristön muutoksista sekä yritysten liiketoimintaan ja kehitysnäkymiin vaikuttavista tekijöistä.

Raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia ja kehitystä, kasvua ja uusiutumista, kansainvälistymistä sekä toimintaympäristöä.

Barometri julkistetaan sekä valtakunnallisena että alueellisina raporteina. Valtakunnallisessa raportissa tuloksia käsitellään koko pk-sektorin näkökulmasta ja myös päätoimialoitain teollisuuteen, rakentamiseen, kauppaan ja palveluihin jaoteltuna. Alueraporteissa kehitystä verrataan erityisesti kyseisen alueen yritysten ja koko maan välillä.

Helsingissä 7.9.2015

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

Pauli Heikkilä
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

Markku Wallin
osastopäällikkö
Työ- ja elinkeinoministeriö

Tiivistelmä

Pk-yritysten odotukset lähiajan suhdannekehityksestä ovat aiempaa positiivisempia. Muutokset pk-yritysten suhdanneodotuksissa ovat kevään 2015 barometriin verrattuna selvät. Talouden aallonpohja näyttäisi olevan käsillä ja talouskasvun odotetaan lähtevän käyntiin vähitellen. Viennin vetoon perustuvat odotukset nostivat suhdanneodotuksia kuvaavan saldoluvun arvoon yhdeksän. Nousua kevääseen 2015 verrattuna on 16 yksikköä.

Pk-yrityksistä lähes joka kolmas arvioi suhdanteiden paranevat seuraavien 12 kuukauden aikana ja enää vajaa viidennes pelkää niiden edelleen heikkenevän. Edellisessä barometrissa parempia suhdanteita ennakoivia vastaajia oli seitsemän prosenttiyksikköä vähemmän ja vastaavasti heikkeneviä suhdanteita ennakoivia yhdeksän prosenttiyksikköä enemmän.

Liikevaihto ja investoinnit odottavat kasvun kiihtymistä

Yleisten suhdanneodotusten paraneminen näkyy myös liikevaihdon kehitysodotuksissa. Odotukset liikevaihdon kehityksestä ovat kuitenkin edelleen selvästi alemmalla tasolla, kuin ne ovat olleet viime vuosina. Vaikka saldoluku on lähes kaksinkertaistunut viime keväästä, taso on kuitenkin edelleen vain noin puolet hyvän talouskehityksen aikaisiin lukuihin verrattuna. Kotimarkkinoiden haasteista huolimatta rakennusosalalla liikevaihto-odotuksen nousivat voimakkaimmin. Saldoluku nousi 13 yksikköä saaden arvon 11.

Odotuksissa investointien lähiajan kehityksestä tapahtui positiivinen korjausliike, joka jäi kuitenkin hyvin lieväksi. Voidaan sanoa, että investointien osalta jo vuosia kestänyt negatiivinen trendi lieveni hieman. Tapahtunut muutos ei kuitenkaan riitä korjaamaan negatiivista trendiä. Kaikilla toimialoilla odotukset investointien vähenemisestä lievenivät hieman. Edelleen kuitenkin joka kolmas kaupan alan yritys ja rakennusyritys aikoo vähentää investointejaan. Teollisuudessa ja palveluissakin lähes joka neljäs vastaaja ilmoittaa vähentävänsä investointeja.

Investoinneille on useita jarruja. Kotimarkkinakysynnän elpyminen antaa odottaa itseään, yritysten kannattavuus on tavallista heikompi ja maksuhäiriöisten yritysten määrä on yli 50 prosenttia suurempi kuin nousukaudella ennen finanssikriisiä.

Uudet työpaikat kiven alla kustannusten jatkaessa nousuaan

Pk-yritykset sinnittelevät heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstöstään. Tilanne ei ole oleellisesti helpottunut, vaikka näkymät ovat hieman parantuneet. Odotusten saldoluku, 5, on hienoisesta noususta huolimatta poikkeuksellisen matala. Positiivista on kuitenkin se, että reilut 70 prosenttia pk-yrityksistä pyrkii säilyttämään nykyisen henkilömääränsä.

Palvelualojen työllisyysnäkymät ovat hieman paremmat kuin muilla toimialoilla. Palveluissa, teollisuudessa ja rakentamisessa uskotaan siihen, että työvoiman määrää voidaan hieman jopa lisätä. Kaupassa näkymät ovat heikoimmat. Alalla on edelleen paineita sopeuttaa henkilöstön määrää vähentämällä.

Vaikeaksi nykytilanteen tekee se, että tuotantokustannusten nousuarviot ovat aivan samaa tasoa kuin viime vuosikymmenen puolivälissä vahvan talouskehityksen oloissa. Nyt samankaltaiseen kustannusnousuun joudutaan sopeutumaan huomattavasti vaisumman kysynnän ja kannattavuuden oloissa.

Kasvua haetaan uusiutumalla ja kansainvälistymällä

Kasvavat, innovatiiviset yritykset ovat tärkeitä lähteitä kansantalouden kasvulle ja työllisyydelle. Positiivista on havaita, että talouden haasteista huolimatta kahdeksan prosenttia pk-yrityksistä ilmoittaa olevansa voimakkaasti kasvuhakuisia ja 34 prosenttia suunnittelee kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan. Toistaiseksi ei siis ole suurta muutosta nähtävissä yritysten kasvuhalukkuudessa taloustilanteen epävarmuuden pitkittymisestä huolimatta ja kasvuhalukkuus on edelleen korkeampi kuin rahoituskriisin aikana vuonna 2009.

Yritystoiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi on tärkeä huolehtia reaalisesta kilpailukyvyistä. Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat kiihtyvällä tahdilla yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tämä tarkoittaa sitä, että myös pk-yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen kehityttävä jatkuvasti.

Nopea teknologinen kehitys korostaa innovaatiovalmiuksien merkitystä. Nykyisin uudet ideat ja innovaatiot syntyvät erilaisissa verkostoissa. Kes-

kiössä on digitaalisiin toimintaympäristöihin liittyvä osaaminen ja kyky hyödyntää digitalisaatiota.

Kansainvälistyminen on keskeinen kasvun väylä. Pk-yritykset ovat sisäistäneet tämän näkökulman kohtuullisesti. Kaikkiaan vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavia pk-yrityksiä on 19 prosenttia barometrin vastaajista. Suora vienti on yleisin kansainvälistymisen muoto ja sitä harjoittaa yli puolet kaikista vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavista pk-yrityksistä.

Pk-yrityksille kansainvälistyminen on iso askel. Erityisesti kun otetaan huomioon, että sekä vientitodetuksissa että toteutuvan viennin määrässä muutokset ovat usein nopeita ja jyrkkiä. Tämän barometrin mukaan viennin määrä nousee seuraan 12 kuukauden aikana nykyistä suuremmaksi. Odotukset viennin kehityksestä ovat nousseet voimakkaasti kaikilla päätoimialoilla.

Rahoituksen turvaamisessa riittää haasteita

Tiukentunut pankkitoiminnan sääntely, normaalia vähäisempi luottojen kysyntä sekä yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisessa rahoituksessa. Suuria muutoksia rahoituksen käytössä ei kuitenkaan ole tämän vuoden aikana tapahtunut. Lähes joka toisella yrityksellä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta.

Pk-yritykset aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana hieman enemmän verrattuna edellisen barometrin tuloksiin. Rahoituksen hakuaikomusten taustalla ei ole odotus talouden noususta eikä investointiaktiiviteetin kasvusta. Näiltä osin näkymät ovat edelleen vaisut. Rahoitusta aiotaan hakea lähinnä käyttöpääomaksi. Pieni positiivinen signaali on kuitenkin nähtävissä korvausinvestoinneissa, joiden osuus ulkoisen rahoituksen käyttötarkoituksena on kasvussa.

Rahoituksen saannin suhteen lähes 55 prosenttia barometrin vastaajista raportoi, että luottopolitiikka on edelleen kiristynyt. Marginaalien nousu ja aiempaa kovemmat vakuusvaatimukset on nimetty yleisimmiksi muutoksiksi. Merkittävää on myös se, että yrityksiltä vaaditaan aiempaa suurempaa omarahoitusosuutta.

Rahoituksen ehdoilla ja saatavuudella on suora vaikutus siihen, miten yritykset kykenevät toteuttamaan erilaisia hankkeita. Nyt jo lähes kolman-

nes yritysten suunnittelemista hankkeista jäi toteutumatta tai toteutui suunnitellusta poiketen rahoituksen saatavuuteen ja ehtoihin liittyneiden vaikeuksien vuoksi.

Kassatilanne on kireä monissa pk-yrityksissä ja joka viides pk-yritys raportoi vaikeuksista hoi-
taa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Osuus on säilynyt ennätyskorkealla tasolla. Ongelman syvyyttä kuvaa se, että maksuvaikeuksista kärsineiden yritysten määrä on pysynyt 14–20 prosentin haarukassa jo viiden vuoden ajan.

Toimintaympäristön ja ilmapiirin kehittyminen

Pk-yritysten toimintaympäristön muuttumista selvitetään valtakunnan tasolla ja paikallisella tasolla. Valtakunnallisella tasolla yrittäjyysilmapiiriin koetaan heikentyneen jossain määrin viimeisen kahden vuoden aikana. Erityisen haastavaksi koetaan julkisen vallan suhtautuminen valtakunnan-, alue- ja paikallistasolla sekä markkinaehtoisten rahoittajien asenteet.

Yrittäjyyteen vaikuttavia paikallisen tason tekijöitä mitataan neljäntoista eri osatekijän avulla. Kokonaisuutena tarkasteltuna yrittäjyyttä edistävien paikallisen tason tekijöiden voidaan havaita olevan hieman nousussa. Osatekijöiden välillä on kuitenkin merkittäviä eroja.

Samaan aikaan kun kunnallisen elinkeinopolitiikan, kunnan ja yrityksen välisen yhteistyön sekä sopivan työvoiman saatavuus koetaan hieman heikentyneen viimeisen kahden vuoden aikana, muut osatekijät ovat säilyneet ennallaan tai kehittyneet parempaan suuntaan. Positiivisin kehitys on tapahtunut sijaintipaikkakunnan asuinympäristössä, tietoliikenneyhteyksissä ja liikenneyhteyksissä sekä toimitilojen ja tonttien saatavuudessa.

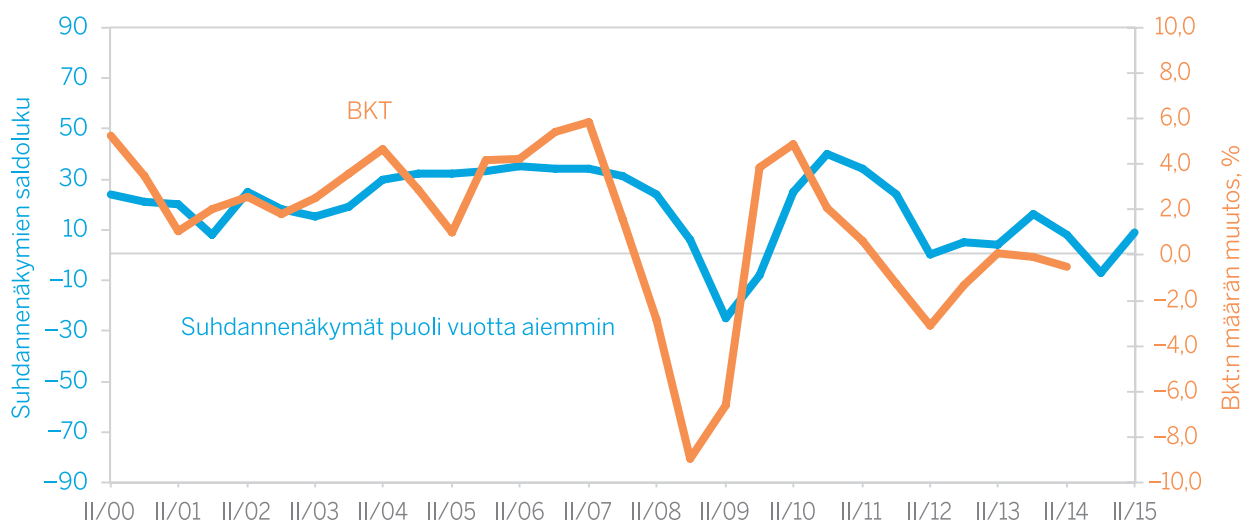
1. Pk-yritysbarometrin aineisto

Pk-yritysbarometri mittaa pienten ja keski suurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan vaikuttavien taloudellisten tekijöiden muutoksista kahdesti vuodessa. Suhdannekysymysten lisäksi barometri luotaa yritysten toimintaympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä kuten pk-yritysten kasvustrategiaa, rahoitusta sekä uusiutumista.

Taloustutkimus Oy toteutti syksyn 2015 Pk-yritysbarometrin internet- ja puhelinkyselynä heinä- ja elokuun 2015 välisenä aikana. Vastaajina

olivat 6 520 suomalaisen pk-yrityksen edustajat. Otanta on poimittu kiintiöidyllä satunnaisotannalla Fonectan Kohdistamiskone B2B-yritysrekisteristä ja Suomen Yrittäjien jäsenrekisteristä. Otoksessa on kiintiöity yritysten toimiala (TOL 2008), kokoluokka ja sijainti. Tulosten laskentaan aineistoa on oikaistu. Näin aineisto pyrkii vastaamaan mahdollisimman hyvin Suomen pk-yritysten todellista rakennetta.

Kuva 1: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, suhdannenäkymät ja bkt

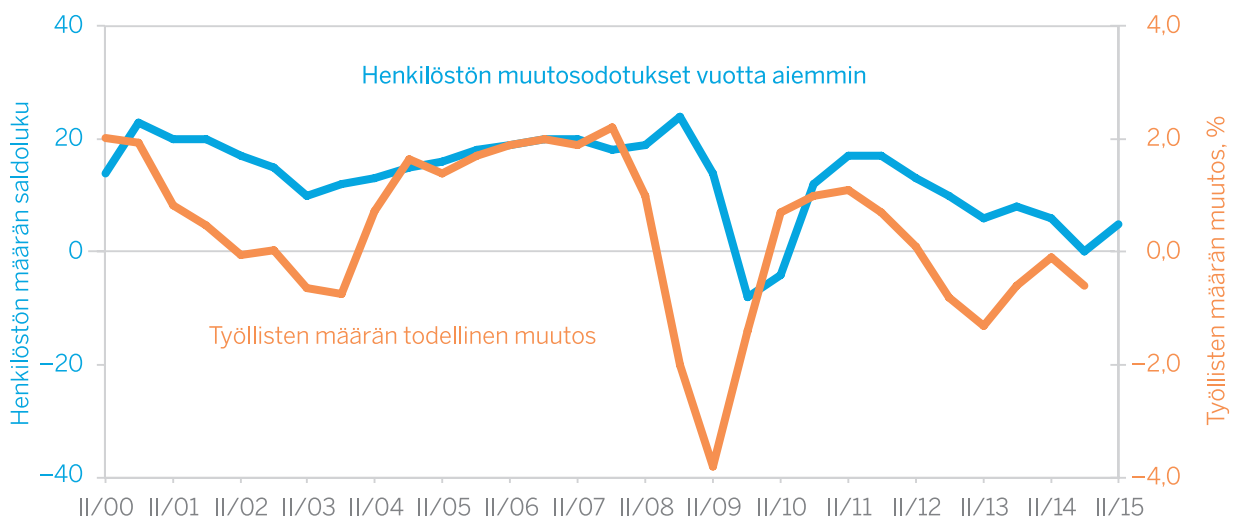

Laajalla pk-yritysten odotuksia kuvaavalla aineistolla pyritään ennakoimaan talouden suhdannekäänteitä sekä kiinnittämään huomiota talouspolitiikan toimiin, joilla yritysten toimintaedellytyksiin voidaan vaikuttaa.

Barometrin kotimarkkinayrityksiin painottuvassa otoksessa pk-yritysten suhdannevaihtelut

ovat yleensä seuranneet suurten vientiteollisuusyritysten suhdannerytmiä viiveellä. Taluskehityksen aallonpohja näyttäisi nyt kuitenkin olevan saavutettu ja odotuksissa on pientä positiivista virettä.

Kuva 2: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, odotukset henkilöstömäärästä ja työllisyys

Taulukko 1: Aineiston rakenne

		n=	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus	526	8
	Rakentaminen	1 024	16
	Kauppa	1 102	17
	Palvelut	3 868	59
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	Alle 5 henkilöä	3 847	59
	5–9 henkilöä	1 369	21
	10–19 henkilöä	652	10
	20–49 henkilöä	456	7
	50+ henkilöä	196	3
LIIKEVAIHTO	alle 0,2 miljoonaa euroa	2 667	41
	0,2–0,49 miljoonaa euroa	1 212	19
	0,5–0,99 miljoonaa euroa	877	13
	1,0–1,49 miljoonaa euroa	466	7
	1,5–1,99 miljoonaa euroa	245	4
	2,0–4,99 miljoonaa euroa	574	9
	5 miljoonaa euroa tai yli	449	7
ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	1 048	16
	Pääkaupunkiseutu	524	8
	Uusimaa	655	10
	Varsinais-Suomi	627	10
	Satakunta	273	4
	Kanta-Häme	197	3
	Päijät-Häme	231	4
	Pirkanmaa	596	9
	Kymenlaakso	178	3
	Etelä-Karjala	135	2
	Etelä-Savo	173	3
	Pohjois-Savo	244	4
	Pohjois-Karjala	160	2
	Keski-Suomi	291	4
	Etelä-Pohjanmaa	256	4
	Pohjanmaa	195	3
	Keski-Pohjanmaa	78	1
	Pohjois-Pohjanmaa	376	6
	Kainuu	72	1
Lappi	212	3	
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	Ennen 1990	1 728	27
	1990–1999	1 504	23
	2000–2009	1 902	29
	2010–	1 371	21
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	503	8
	Kasvaa mahdollisuuksien mukaan	2 228	34
	Pyrkii säilyttämään asemansa	2 304	35
	Ei kasvutavoitteita	1 229	19
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	235	4
YHTEENSÄ		6 520	100

2. Pk-yritykset kansantaloudessa

Tilastokeskuksen tuoreimman Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilaston mukaan Suomessa oli vuonna 2013 hieman reilut 283 000 yritystä ilman maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoja. Edelliseen vuoteen verrattuna yritysten lukumäärä kasvoi reilulla 16 000:lla, mutta vuoden 2013 luku ei tilastointitavan muutoksesta johtuen ole vertailukelpoinen aikaisempien vuosien lukuihin.

Alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus koko yrityskannasta oli vuonna 2013 lähes 93,5 prosenttia. Kaikkien pk-yritysten eli alle 250 henkilöä työllistävien yritysten osuus pysyi ennallaan ja oli 99,8 prosenttia.

Suomalaisen yritysten liikevaihtoa kertyi toisella vuonna 393 miljardia euroa. Vuoteen 2012 verrattuna liikevaihdon kasvua kertyi vain yksi prosentti. Koko pk-sektorin liikevaihto-osuus vuonna 2013 oli 55 prosenttia.

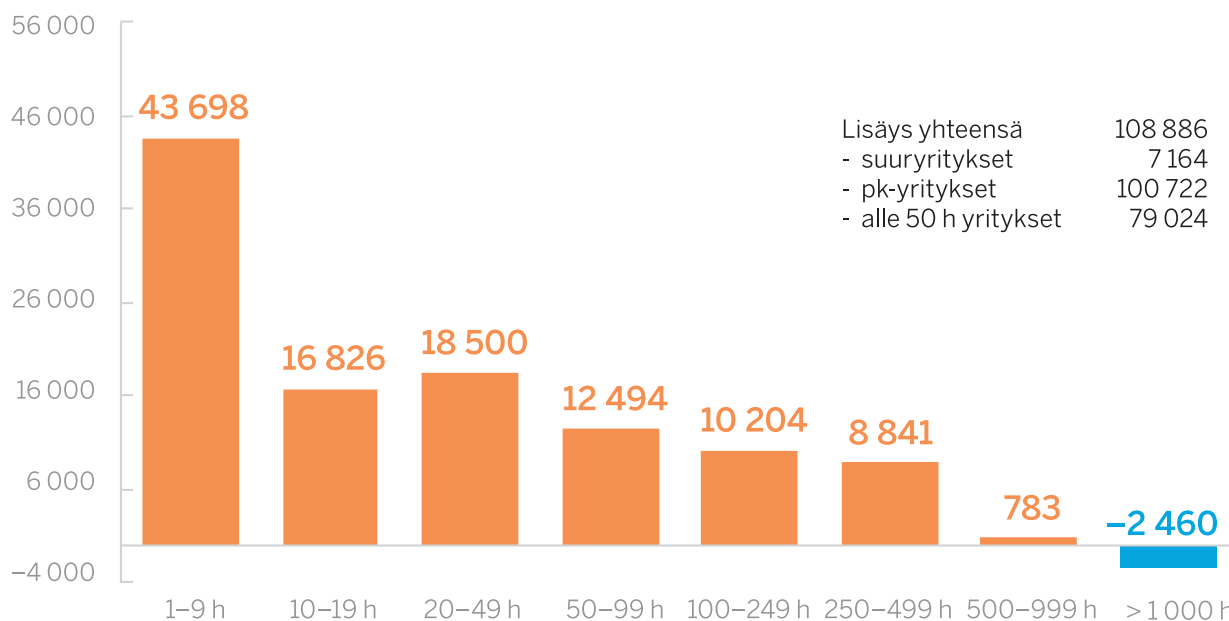
Suomalaiset voittoa tavoittelevat yritykset (pl. maa-, metsä- ja kalatalous) työllistivät toissa vuon-

na 1 412 000 henkilöä, kun työllisten määrä muunnetaan kokopäiväisiksi työpaikoiksi. Mikroyritysten osuus tästä työllisten määrästä oli neljännes ja koko pk-sektorin 65 prosenttia.

Aikavälillä 2001–2012 yritysten työpaikkojen nettolisäys kertyi lähes kokonaisuudessaan pk-yrityksiin. Kaikkein eniten henkilöstön määrä kasvoi erittäin pienissä 1–4 henkeä työllistävissä yrityksissä.

Sen sijaan suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä yrityksissä henkilöstön määrä oli vuonna 2012 lähes samansuuruinen kuin vuosikymmenen alussa. Suuryritysten työllisten määrän kasvun hidastumista selittää osin monien toimintojen yhtiöittäminen ja ulkoistaminen. Verrattaessa erikokoisten yritysten henkilömäärien muutoksia on myös huomattava, että yritykset siirtyvät kokoluokasta toiseen kasvun myötä.

Kuva 3: Työllisten määrän muutos erikokoisissa yrityksissä vuosina 2001–2012.

Lähde: Tilastokeskus 2012. Henkilömäärät muunnettu kokopäiväisiksi työpaikoiksi, pl. maa- ja metsätalous

3. Suhdanteet

3.1 YLEISET SUHDANNENÄKYMÄT

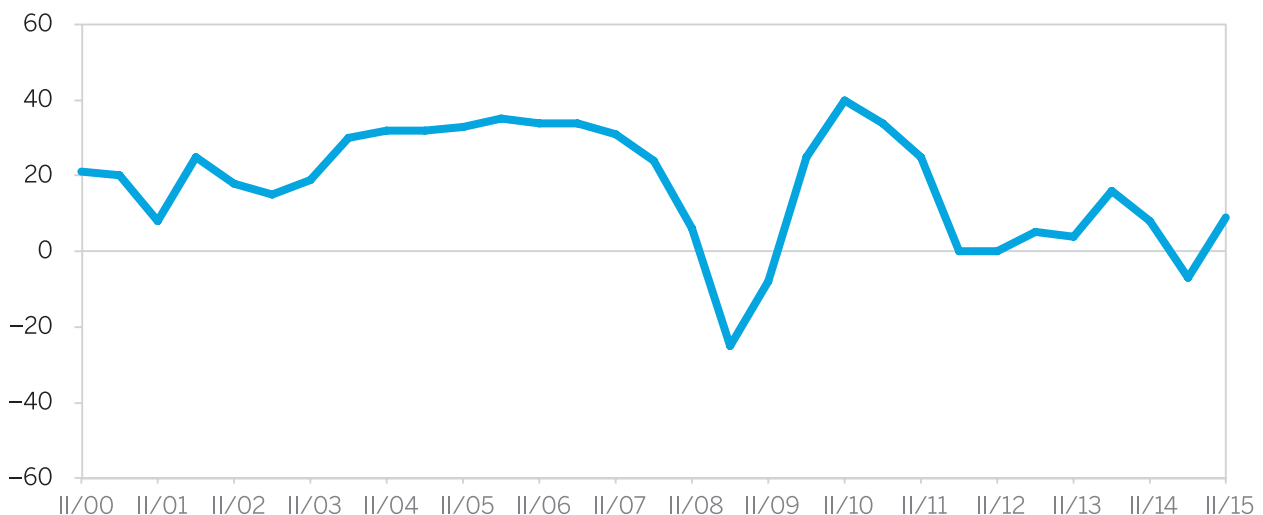
Muutokset pk-yritysten suhdanneodotuksissa ovat kevään 2015 barometriin verrattuna selvät. Talouden aallonpohja näyttäisi olevan käsillä ja talouskasvun odotetaan lähtevän käyntiin vähitellen. Suhdannenäkymien saldoluku nousi kuudelta yksiköllä. Osaltaan tähän vaikuttaa tiedot euroalueen talouden elpymisestä ja siihen liittyen odotukset vientikysynnän liikkeellelähdistä sekä kotimarkkinoiden tilanteen tasaantumisesta. Pk-yrityksistä 28 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja 19 prosenttia pelkää niiden edelleen heikkenevän. Edellisessä barometrissa parempia suhdanteita ennakoivia oli seitsemän prosenttiyksikköä vähemmän ja vastaavasti heikkeneviä suhdanteita ennakoivia yhdeksän prosenttiyksikköä enemmän.

Toimialoittain tarkasteltuna suurin muutos tapahtui teollisuudessa, jonka saldoluku nousi 18 yksikköä tasolle 13. Rakentamisen ja kaupan odotukset ovat edelleen selvästi heikommät kuin muilla päätoimialoilla, mikä kertoo kotimarkkinoiden odottavasta tilanteesta.

Tarkasteltaessa toteutunutta kehitystä, viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana heikko suhdanetilanne on pk-yritysten näkökulmasta jatkunut lähes ennallaan. Nyt 28 prosenttia vastaajista kertoo olosuhteiden olevan vuodentakaista huonomman, kun edellisessä barometrissa vastaava osuus oli 31 prosenttia. Tilanne on heikentynyt ennen kaikkea kaupan alan yrityksissä, joista peräti 37 prosenttia sanoo nykytilanteen olevan vuodentakaista huonomman.

Yritysten kokoluokittain tarkasteltuna tilanne on muuttunut jossain määrin. Aikaisemmin pienimmät yritykset ovat olleet lähitulevaisuuden suhteen selvästi optimistisempia kuin suuremmat pk-yritykset. Nyt näkemyserot ovat päinvastaiset ja 20–49 henkilöä työllistävät pk-yritykset näkevät tulevaisuuden valoisampana kuin muut. Tämä viittaa siihen, että odotettava talouden koheneminen ei ole laajasti vielä käynnistynyt.

Kuva 4: Suhdannenäkymät, saldoluku

Taulukko 2: Suhdannenäkymät seuraavan 12 kuukauden aikana

	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku */
Kaikki yritykset	28	53	19	9
Toimialoittain				
Teollisuus	31	51	18	13
Rakentaminen	26	51	23	3
Kauppa	24	51	25	-1
Palvelut	29	54	17	12
Kasvuhakuisuuden mukaan				
Voimakkaasti kasvuhakuiset	71	24	5	66
Kasvuhakuiset	41	47	12	29
Asemansa säilyttäjät	19	58	23	-4
Ei kasvutavoitetta	9	66	25	-16
Toimintansa lopettavat	6	36	58	-52
Kokoluokittain				
alle 5 henkilöä	28	53	19	9
5–9 henkilöä	28	54	18	10
10–19 henkilöä	30	47	23	7
20–49 henkilöä	30	51	19	11
yli 50 henkilöä	28	54	18	10
Perustamisvuoden mukaan				
ennen 1990	21	57	22	-1
1990–1999	26	52	22	4
2000–2009	28	53	19	9
2010 jälkeen	38	48	14	24

*/ Saldoluku on laskettu "paranevat" ja "heikkenevät" -vastausten osuuksien erotuksena.

3.2 LIIKEVAIHTO

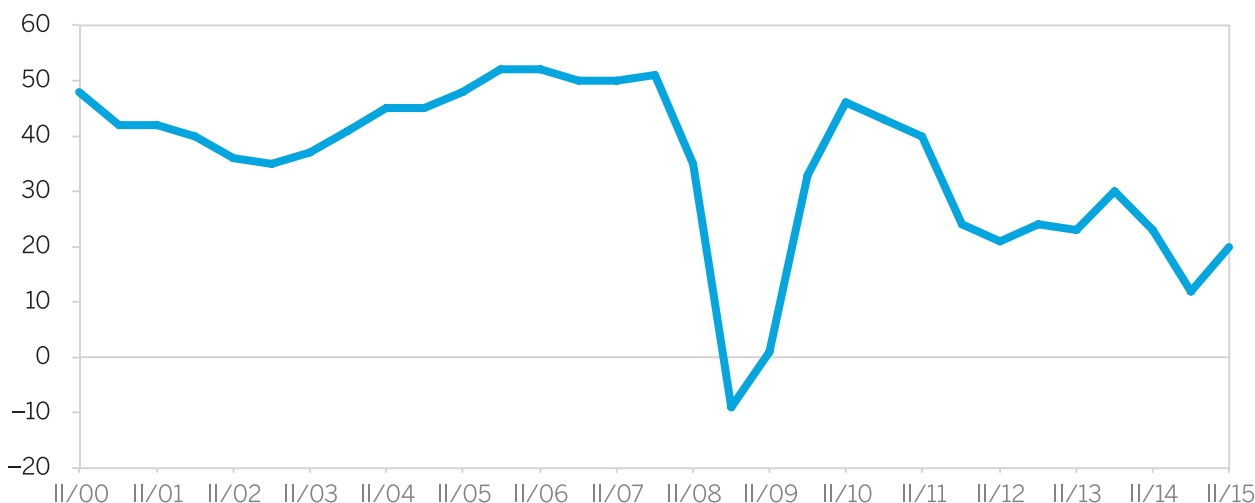
Odotukset liikevaihdon kehityksestä vastaavat pitkälti yleisiä suhdanneodotuksia vaikka ovat selvästi alemmalla tasolla, kuin ne ovat olleet viime vuosina. Saldoluku on kuitenkin lähes kaksinkertaistunut viime keväästä tasolle +20. Tämä taso on silti edelleen vain noin puolet hyvän talouskehityksen aikaisiin lukuihin verrattuna. Kotimarkkinoiden haasteista huolimatta rakennusalalla liikevaihto-odotuksen nousivat voimakkaimmin. Saldoluku nousi 13 yksikköä saaden arvon 11.

Kokonaisuudessaan pk-yritysten arviot liikevaihdon kehityksestä vaikuttavat olevan linjassa

tälle vuodelle tehtyjen talousennusteiden kanssa, joiden mukaan Suomen talouden reaalin BKT:n kasvu on erittäin maltillista.

Liikevaihto-odotukset ovat korkeimmat suurissa pk-yrityksissä. Vaikka erityisen merkittäviä eroja eri kokoluokan yritysten välillä ei ole, pienimpien, alle 5 henkilöä työllistävien, yritysten näkymät ovat hieman muita heikkomat. Pienemmistä yrityksistä noin viidennes uskoo liikevaihtonsa pienenevän seuraavan 12 kuukauden aikana, kun osuus suuremmissa yrityksissä jää noin 15 prosenttiin.

Kuva 5: Liikevaihdon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 3: Odotukset liikevaihdon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	41	38	21	20
Teollisuus	47	36	17	30
Rakentaminen	35	41	24	11
Kauppa	36	39	25	11
Palvelut	42	39	19	23

3.3 KANNATTAVUUS

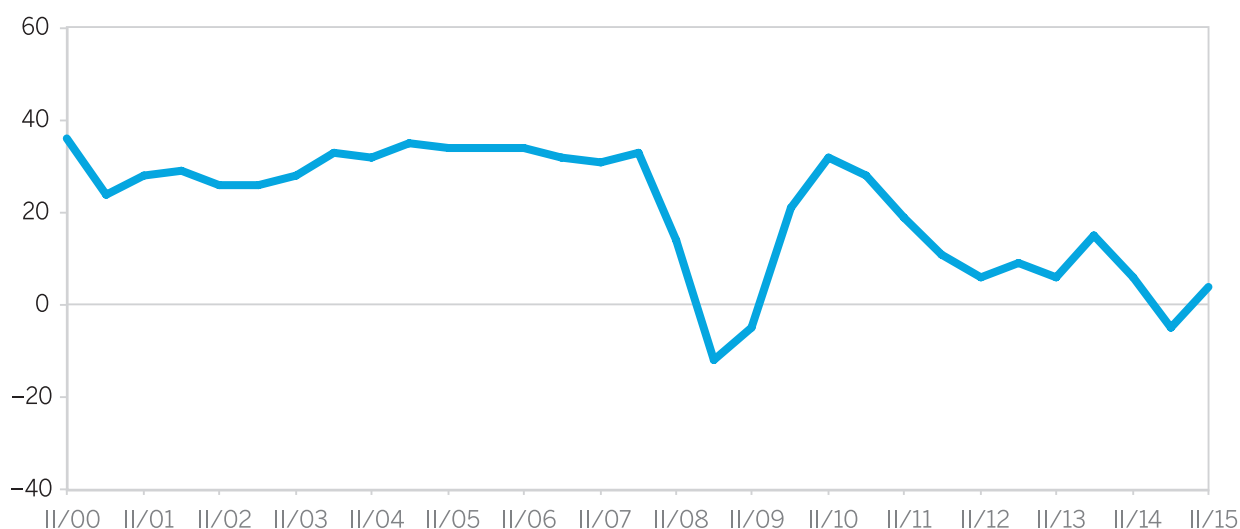
Pk-yritysten kannattavuusodotukset ovat hieman kohonneet samaan aikaan kun odotukset talouskasvusta ovat lisääntyneet. Saldoluku nousi kevästä yhdeksän yksikköä ja on nyt 4. Taso on kuitenkin edelleen vaatimaton verrattuna hyvien taloudellisten olojen tasoon, joka on 30 yksikön luokkaa.

Odotukset ovat kehittyneet kovin erilailla eri toimialoilla. Samaan aikaan kun palveluissa ja teollisuudessa kannattavuuden oletetaan kohentuvan, rakentamisessa ja erityisesti kaupassa näkymät

ovat edelleen synkät. Kaupan alalla lähes joka kolmas yritys näkee kannattavuutensa heikkenevän. Toimialan saldoluku päättyi lukemaan -10, mikä on täsmälleen sama kuin edellisessä barometrissa.

Kokoluokittain tarkasteltuna suurimmat pk-yritykset poikkeavat edelleen jossain määrin muista kannattavuusodotuksissa. Näistä yrityksistä hieman muita useampi yritys uskoo kannattavuutensa parantuvan, mutta erot eri kokoluokkien välillä ovat selvästi tasaantuneet.

Kuva 6: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 4: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	29	46	25	4
Teollisuus	35	41	24	11
Rakentaminen	25	46	29	-4
Kauppa	22	46	32	-10
Palvelut	31	46	23	8

3.4 VAKAVARAISUUS

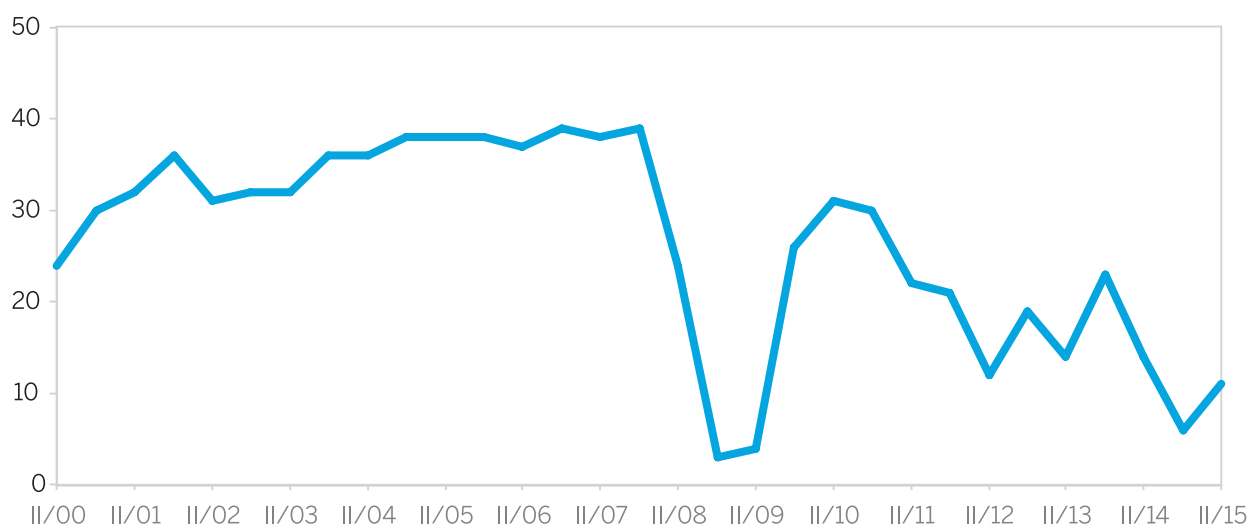
Useita vuosia jatkunut epävarma talouskehitys painaa vahvasti pk-yritysten vakavaraisuutta. Onneksi lievä kannattavuuden paraneminen mahdollistaa sen, että myös vakavaraisuuden näkymät ovat hieman aiempaa positiivisemmat. Saldoluku nousi viime keväästä 5 yksikköä tasolle +11. Taso on kuitenkin selvästi pitkäaikaisen tason alapuolella.

Positiiviset muutokset painottuivat vähäisistä investoinneista ja heikosta kotimarkkinoiden kehityksestä huolimatta rakentamiseen ja palveluihin. Molempien toimialojen saldoluku nousi kevästä seitsemän yksikköä. Rakentamisen saldoluku on seitsemän ja palveluissa saldoluku saa arvon

14. Kaupan alalla kehitys poikkeaa selvästi muista toimialoista ja saldoluku jäi arvoon 0, jossa se oli myös edellisessä barometrissä. Kokoluokittain eniten huolta vakavaraisuuden heikkenemisestä on mikroyritysten, eli alle 10 henkeä työllistävien yritysten joukossa.

Yrityksen perustamisvuoden perusteella, alle 5 vuotta toimineiden yritysten joukossa on muita positiivisemmat vakavaraisuuden muutosodotukset. On kuitenkin huomattava, että barometrissä mitataan vakavaraisuuden muutoksen suuntaa ja voimakkuutta, ei vakavaraisuuden tasoa.

Kuva 7: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 5: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	28	55	17	11
Teollisuus	32	51	17	15
Rakentaminen	25	57	18	7
Kauppa	22	56	22	0
Palvelut	29	56	15	14

3.5 INVESTOINNIT

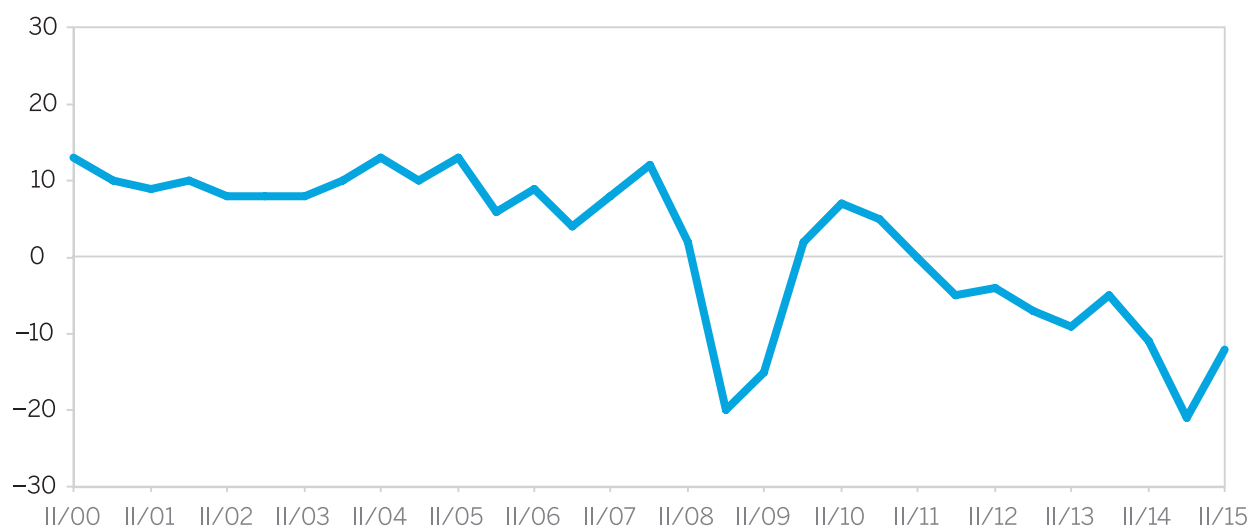
Pk-yritysten arvioissa investointien lähiajan kehityksestä tapahtui lievä korjausliike kevään romahduksen jälkeen. Korjausliike jäi kuitenkin hyvin lieväksi, eikä saldoluku palannut edes vuodentakaiselle tasolle. Investointien osalta jo vuosia kestänyt trendi jatkuu edelleen. Kaikilla päätoimialoilla on selvästi enemmän investointejaan vähentäviä yrityksiä suhteessa niihin, joissa investoinnit kasvavat. Saldoluku päättyi siten lukemaan -12. Muutos syksystä on yhdeksän yksikköä.

Odotukset investointien vähenemisestä lievenivät hieman kaikilla toimialoilla. Edelleen kuitenkin peräti joka kolmas kaupan alan yritys ja raken-

nusyritys aikoo vähentää investointejaan. Teollisuudessa ja palveluissakin lähes joka neljäs ilmoittaa vähentävänsä investointeja.

Positiivista investointiodotuksissa on se, että voimakkaasti kasvuhakuisissa pk-yrityksissä investointien kehitystä peilaava saldoluku on selvästi kohentunut edellisestä barometristä. Talouskasvun heikkoudesta kertoo kuinkin se, että edelleen lähes joka kuudes näistäkin pk-yrityksistä aikoo vähentää investointejaan.

Kuva 8: Investointien arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 6: Odotukset investointien arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	16	56	28	-12
Teollisuus	17	53	30	-13
Rakentaminen	17	51	32	-15
Kauppa	12	54	34	-22
Palvelut	16	58	26	-10

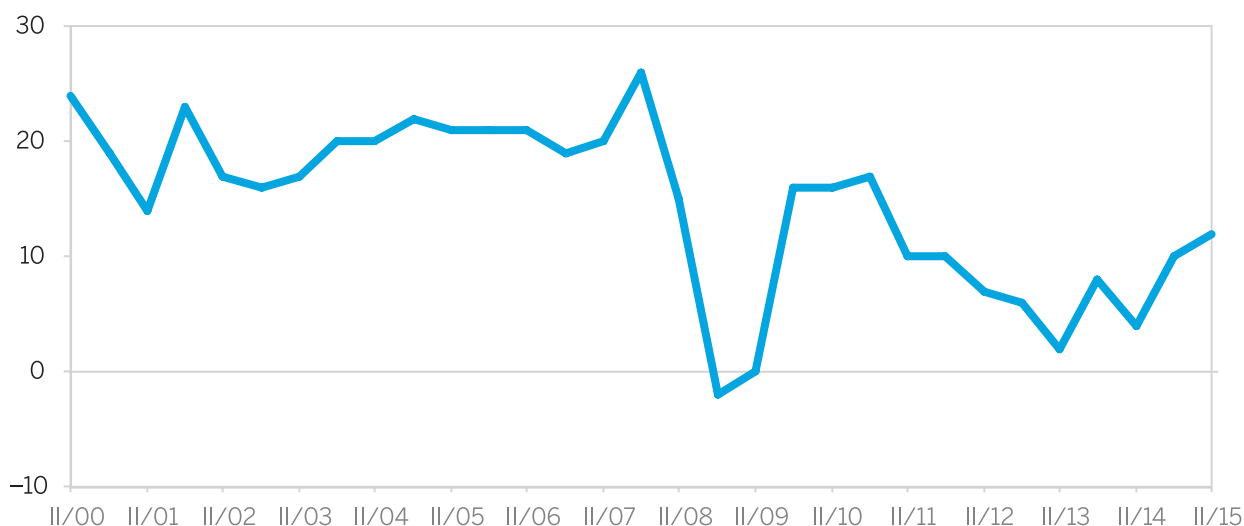
3.6 INNOVAATIOT SEKÄ TUOTANNON JA TUOTTEIDEN KEHITYS

Innovaatiot sekä tuotannon ja tuotteiden kehitys on välttämätön osa yritysten uudistumista ja kasvua. Yritysten tiukka talous on tuntuvasti vähentänyt mahdollisuuksia aktiiviseen innovointiin ja tuotekehitykseen ja odotukset ovat sen mukaiset: enemmistö barometrin vastaajista ilmoittaa pitävänsä tuotekehityksensä nykyisellään, ja vain neljännes aikoo lisätä sitä.

Teollisuudessa, jossa tuotekehityksen merkitys on erityisen suuri, on tapahtunut yllättävä käänne ja saldoluku laski viisi yksikköä edellisestä baro-

metristä saaden arvon 11. Kaupassa ja rakentamisessa muita haastavampi tilanne heijastuu myös innovaatioiden ja tuotekehityksen näkymiin. Kasvuodotukset ovat heikkomat kuin muilla aloilla, ja rakentamisen saldoluku on edelleen miinuksella. Elinkeinoelämän rakennemuutos näkyy siten, että palvelut ja niiden innovaatiot voimistuvat entisestään. Haastavasta taloustilanteesta huolimatta jo lähes kolmannes palvelualan toimijoista aikoo lisätä innovaatiopanostuksia.

Kuva 9: Innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 7: Odotukset innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	25	62	13	12
Teollisuus	25	61	14	11
Rakentaminen	15	67	18	-3
Kauppa	22	60	18	4
Palvelut	28	61	11	17

3.7 HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ

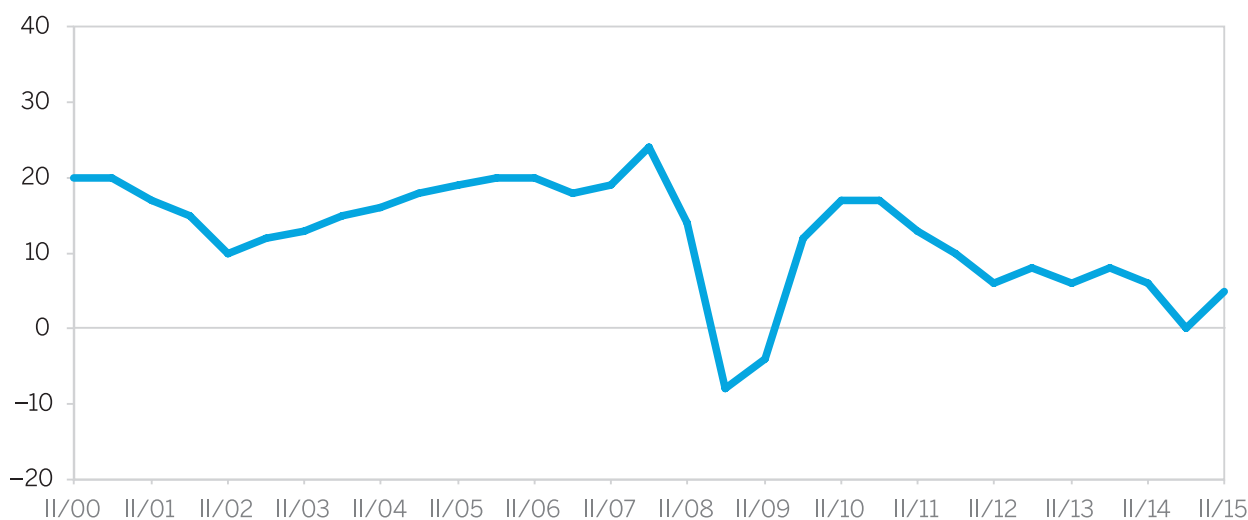
Pk-yritykset sinnittelevät heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstöstään. Odotusten saldoluku viisi on edelleen poikkeuksellisen matala, vaikka se on viisi yksikköä kevättä korkeampi. Reilut 70 prosenttia pk-yrityksistä aikoo edelleen säilyttää nykyisen henkilömääränsä.

Palvelualojen työllisyysnäköymät ovat edelleen hieman paremmat kuin muilla toimialoilla. Palveluissa, teollisuudessa ja rakentamisessa uskotaan

siihen, että työvoiman määrää voidaan hieman jopa lisätä. Sen sijaan kaupassa näkymät ovat heikoimmat. Alalla on edelleen suuria paineita sopeuttaa henkilöstön määrää vähentämällä.

Kokoluokittain tarkasteltuna suurimmat paineet sopeuttaa henkilöstön määrää ovat suurimmissa pk-yrityksissä. Muissa kokoluokissa yritykset uskovat kykenevänsä pitämään huolta nykyisestä henkilökunnasta.

Kuva 10: Henkilöstön määrän muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 8: Odotukset henkilöstön määrän muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	17	71	12	5
Teollisuus	20	65	15	5
Rakentaminen	18	67	15	3
Kauppa	11	72	17	-6
Palvelut	17	73	10	7

3.8 VIENTI JA LIIKETOIMINTA ULKOMAILLA

Ulkomaankaupan odotuksista kysyttiin suoraa vientiä tai tuontia harjoittavilta pk-yrityksiltä. Kaikkiaan vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavia pk-yrityksiä on 19 prosenttia barometrin vastaajista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Suomessa on noin 54 000 pientä ja keskisuurta yritystä, jotka vievät tavaroita tai palveluja tai harjoittavat muuten liiketoimintaa ulkomailla. Tämä määrä on säilynyt suhteellisen vakaana.

Suora vienti on yleisin kansainvälistymisen muoto ja sitä harjoittaa kolme viidesosaa kaikista vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla harjoittavista

pk-yrityksistä. Lähes viidesosalla yrityksistä on ulkomainen tytäryritys tai yhteisyritys. Näistä kansainvälisillä markkinoilla toimivista yrityksistä joka neljännellä kansainvälinen toiminta muodostaa pääosan yrityksen kokonaistoiminnasta.

Sekä vientiodotuksissa että toteutuvan viennin määrässä muutokset ovat usein nopeita ja jyrkkiä. Tämän barometrin mukaan viennin määrä nousee seuraavan vuoden selvästi nykyistä suuremmaksi. Odotukset viennin kehityksestä ovat nousseet voimakkaasti kaikilla päätoimialoilla. Suurin nousu on tapahtunut rakentamisessa.

Taulukko 9: Yritysten liiketoiminta ulkomailla, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla	19	42	5	24	19
Viennin tai liiketoiminnan muodot yrityksillä, joilla on vientiä tai liiketoimintaa ulkomailla */					
Suoraa vientiä	61	82	60	64	54
Lisensointi- tai franchising-toimintaa	6	3	0	3	8
Palkka- tai sopimusvalmistusta	9	9	7	16	7
Ulkomainen yhteisyritys tai tytäryritys	19	16	11	16	22
Muu	23	11	25	18	28

*/ Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon

Taulukko 10: Suoraa vientiä harjoittavien yritysten odotukset viennin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	49	41	10	39
Teollisuus	56	38	6	50
Rakentaminen	66	24	10	56
Kauppa	36	48	16	20
Palvelut	50	40	10	40

3.9 TUONTI

Suoraa tuontia harjoittaa joka viides pk-yritys. Osuus on lähes sama kuin viennissä, vaikka merkittävä osa kaupan pk-yrityksistä hankkii myytävät tuotteensa itse ulkomailta. Viimeksi kuluneen vuoden aikana tilanne tuontikaupassa on säilynyt melko vakaana, vaikka pieniä toimialoittaisia eroja on ja kokonaismäärä on hienoisessa laskussa.

Samoin kuin viennissä, myös tuonnista odotukset kehityksestä ovat nousseet, mutta säilyneet hieman varovaisempina kuin viennin kehityksessä. Tuontiodotusten saldoluku on jälleen selvästi positiivinen, kun tuonnin kasvuun luottaa noin kolmannes tuontiyrityksistä. Rakentamisessa odotukset ovat hieman muita toimialoja positiivisemmat.

Taulukko 11: Tuontiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa tuontia	18	37	10	47	9

Taulukko 12: Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
Kaikki yritykset	37	48	15	22
Teollisuus	35	50	15	20
Rakentaminen	43	45	12	31
Kauppa	39	43	18	21
Palvelut	33	55	12	21

3.10 TUOTANTOKUSTANNUKSET

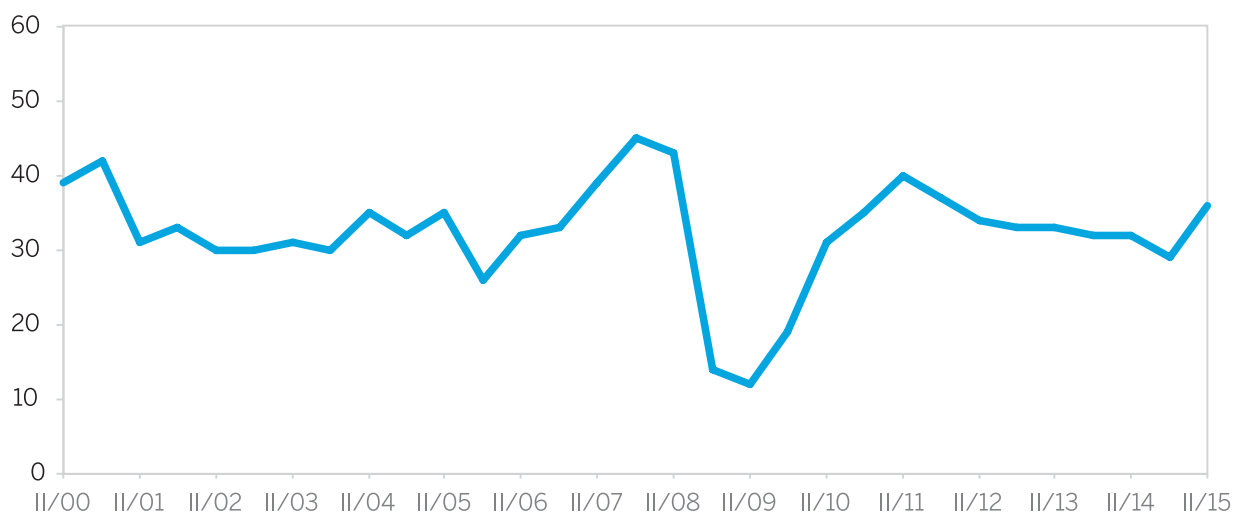
Tuotantokustannusten lasku on pk-yrityksissä melko poikkeuksellista, ja tästä syystä odotusten saldoluku pysyy melko korkeana. Samoin erot toimialoittain ovat yleensä pieniä ja niin on tälläkin kertaa.

Kokoluokittain pienin saldoluku löytyy alle viiden hengen yritysten ryhmästä. Niillä kustannukset ovat muita yrityksiä tiukemmin yhteydessä yrittäjän omaan palkkaan. Vähintään 10 henkeä työllis-

tävistä ja sitä suuremmista yrityksistä lähes puolet arvioi tuotantokustannustensa edelleen kohoavan.

Vaikeaksi nykytilanteen tekee se, että tuotantokustannusten nousuarviot ovat kasvussa ja aivan samaa tasoa kuin viime vuosikymmenen puolivälissä vahvan talouskehityksen oloissa. Nyt samankaltaiseen kustannusnousuun joudutaan sopeutumaan huomattavasti vaisumman kysynnän ja kannattavuuden oloissa.

Kuva 11: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 13: Odotukset tuotantokustannusten muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	43	50	7	36
Teollisuus	47	48	5	42
Rakentaminen	49	43	8	41
Kauppa	45	47	8	37
Palvelut	40	53	7	33

3.11 INFLAATIO-ODOTUKSET

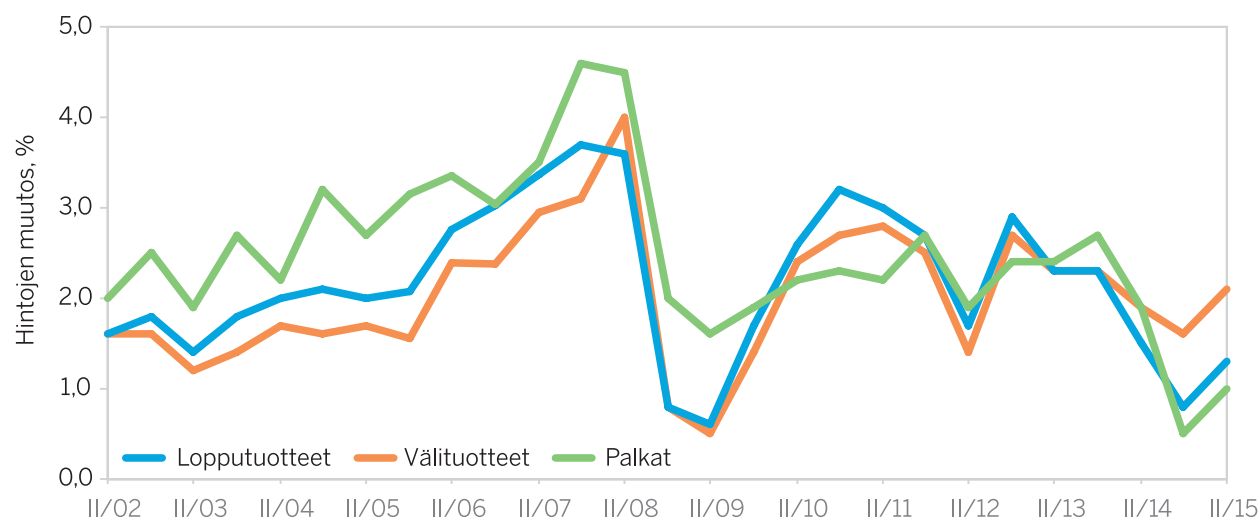
Pk-yritysten hintaodotuksissa näkyy omien myytävien tuotteiden kapeana säilynyt hinnoitteluvара. Yritysten myymien lopputuotteiden hintojen arvioidaan seuraavien 12 kuukauden aikana nousevan 1,3 prosenttia. Tältä osin hintaodotukset ovat hieman parantuneet edelliseen barometriin nähden.

Tilannetta helpottaa jossain määrin se, että näkemykset palkkojen kehityksestä ovat säilyneet kohtuullisen maltillisena, vaikka selvää nousua kevään barometriin nähden on havaittavissa. Palkko-

jen arvioidaan kohoavan lähes samaan tahtiin lopputuotehintojen kanssa. Sen sijaan välituotteiden hintojen nousun oletetaan jatkuvan selvästi lopputuotteiden hintoja nopeammin, joten paineet kannattavuutta kohtaan jatkuvat.

Kaupassa inflaationäkymää painaa kotimarkkinoiden kysynnän heikkous ja siitä johtuva työvoiman ylitarjonta. Alan kokonaispalkkakustannusten arvioidaan jopa joustavan hieman alapäin.

Kuva 12: Inflaatio-odotukset, hintojen muutos-%

Taulukko 14: Odotukset inflaation tasosta seuraavan 12 kuukauden aikana, %

	Lopputuotteet	Välituotteet	Palkat
Kaikki yritykset	1,3	2,1	1,0
Teollisuus	0,8	2,6	1,3
Rakentaminen	1,5	2,6	0,6
Kauppa	1,3	2,4	-0,3
Palvelut	1,4	1,8	1,4

4. Pk-yritysten kehittyminen ja kansainvälistyminen

4.1 KASVU

Innovatiiviset, kasvavat yritykset ovat tärkeitä lähteitä kansantalouden kasvulle ja työllisyydelle. Yritysten kasvu on tärkeää paitsi työpaikkojen, myös paremman kannattavuuden ja kilpailuaseman saavuttamiseksi.

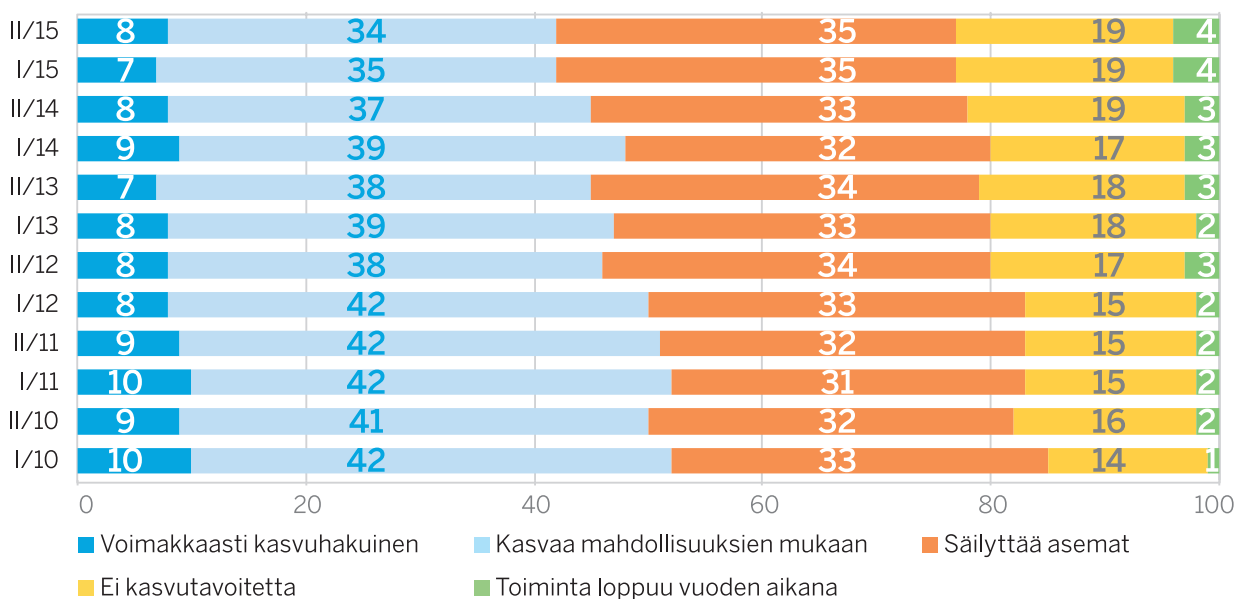
Talouden haastavasta tilasta huolimatta kahdeksan prosenttia pk-yrityksistä ilmoittaa olevansa voimakkaasti kasvuhakuisia ja 34 prosenttia suunnittelee kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan. Vastaajista 19 prosentilla ei ole kasvutavoitteita ja neljä prosenttia arvioi toimintansa loppuvan seuraavan vuoden aikana. Asemansa säilyttämiseen pyrkiviä on kolmasosa.

Talouden epävarmuus ei ole romuttanut pk-yritysten kasvuhalukkuutta, vaan kasvuhakuisuus

on hieman noussut ja hieman aiempaa useampi yritys pyrkii kasvamaan voimakkaasti. Toistaiseksi ei ole suurta muutosta nähtävissä yritysten kasvuhalukkuudessa taloustilanteen epävarmuuden pitkittymisestä huolimatta, ja kasvuhalukkuus on edelleen korkeampi kuin rahoituskriisin aikana vuonna 2009.

Toimialoittain tarkasteltuna kasvuhakuisuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia viimeisen vuoden aikana. Rakennusalalla kasvutavoitteet ovat edelleen hieman muita päätoimialoja alhaisemmat. Positiivista on se, että huolimatta kotimarkkinoiden vaativista olosuhteista kauppa tai palvelut eivät ole menettäneet uskoaan kasvuun. Teollisuudessa hieman muita toimialoja parempi

Kuva 13: Kasvuhakuisuuden kehitys, % pk-yrityksistä

kasvuhakuisuus on edelleen säilynyt ja voimakkaasti kasvuhakuisia teollisuusyrityksiä on edelleen reilu kymmenes kaikista teollisuusyrityksistä.

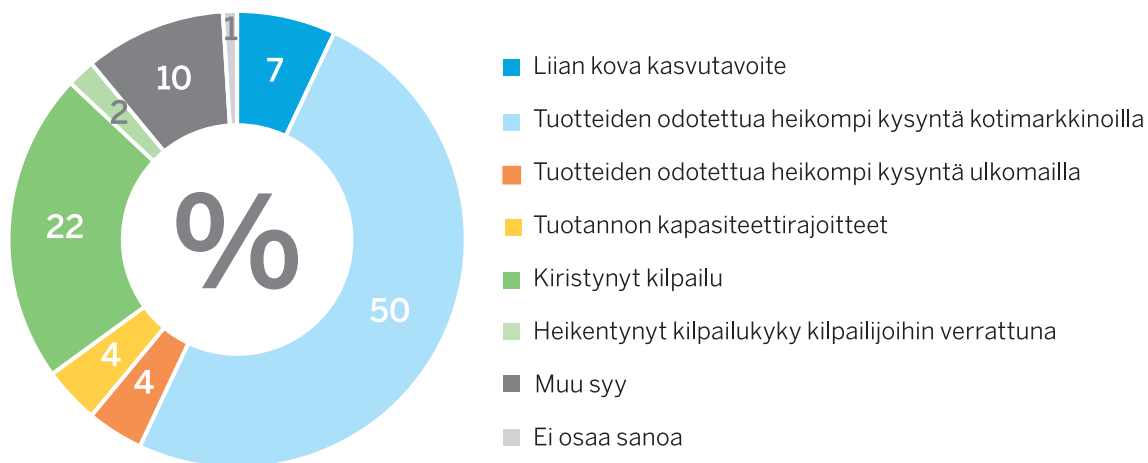
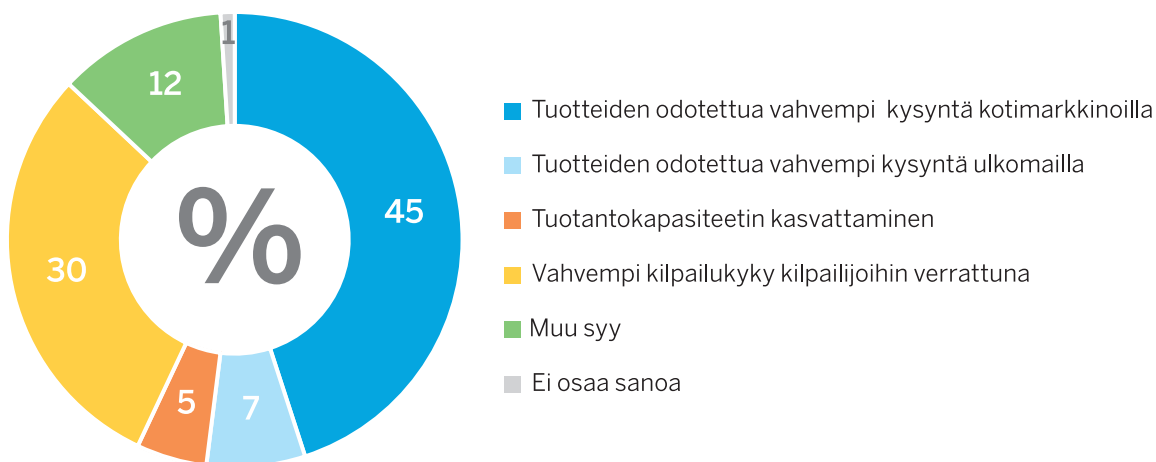
Voimakkaimmin kasvua hakevat yritykset ovat usein hieman suurempia yrityksiä, mutta kunnianhimoisia kasvuodotuksia löytyy kaikenkokoisista pk-yrityksistä. Toimialoittain tarkasteltuna teollisuuden kasvutavoitteet ovat hieman muita toimialoja kunnianhimoisemmat. Luonnollisesti uusilla tai laajemmilla markkinoilla toimivien yritysten keskuudessa kasvuhakuisuus on yleisempää.

Voimakkaita kasvuhakuisia yrityksiä on kaikista pk-yrityksistä kahdeksan prosenttia, eli noin 22 000 yritystä. Tarkasteltaessa näiden yritysten kasvuodotuksia, havaitaan pk-yritysten olevan varsin realistisia kasvutavoitteidensa suhteen.

Yritykset asettivat kasvutavoitteensa vuodelle 2014 realistisesti, mutta toteutunut talouskehitys aiheutti sen, että 44 prosenttia ei kyennyt ylittämään tavoitettaan. Suurimmat haasteet liittyivät kotimarkkinoiden kysynnän voimakkaaseen heikkenemiseen ja kiristyneeseen kilpailuun. Lähes joka kuudes pk-yritys kuitenkin ylitti asettamansa tavoitteet. Onnistumisen taustalla oli kilpailijoita parempi menestys ja markkinaosuuksien kasvattaminen.

Taulukko 15: Yritysten kasvuhakuisuus

	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitetta	Toimintansa lopettava
Kaikki yritykset	8	34	35	19	4
Toimialoittain					
Teollisuus	13	37	32	15	3
Rakentaminen	5	29	42	21	3
Kauppa	8	36	41	11	4
Palvelut	8	35	32	21	4
Kokoluokittain					
alle 5 henkilöä	5	29	34	27	5
5–9 henkilöä	9	38	42	10	1
10–19 henkilöä	10	43	37	9	1
20–49 henkilöä	17	45	33	4	1
yli 50 henkilöä	24	48	27	1	0
Perustamisvuoden mukaan					
ennen 1990	5	31	41	20	3
1990–1999	6	30	39	21	4
2000–2009	8	36	33	20	3
2010 jälkeen	14	41	29	13	3

Kuva 14: Kasvutavoitteista jäämisen syyt, %**Kuva 15:** Kasvutavoitteiden ylittämisen syyt, %**Taulukko 16:** Yritysten tekemät uusiutumistoimet, %

	alle 5 hlöä	5–9 hlöä	10–19 hlöä	20–49 hlöä	yli 50 hlöä
Alle 30 %	48	61	69	67	77
30–49 %	26	21	17	13	22
50–99%	13	8	3	8	1
100 % tai enemmän	13	10	11	12	0

4.2 UUSIUTUMINEN

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat kiihtyvällä tahdilla jatkuvasti tapahtuvien yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tämän seurauksen myös pk-yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen kehityttävä.

Yritykset hakevat menestystä ja kilpailuetua monista eri lähteistä. Perinteisesti kasvua haetaan investoinneista ja henkilöstön koulutuksesta, mutta myös uusista tuotteista ja palveluista sekä uusista markkinoista.

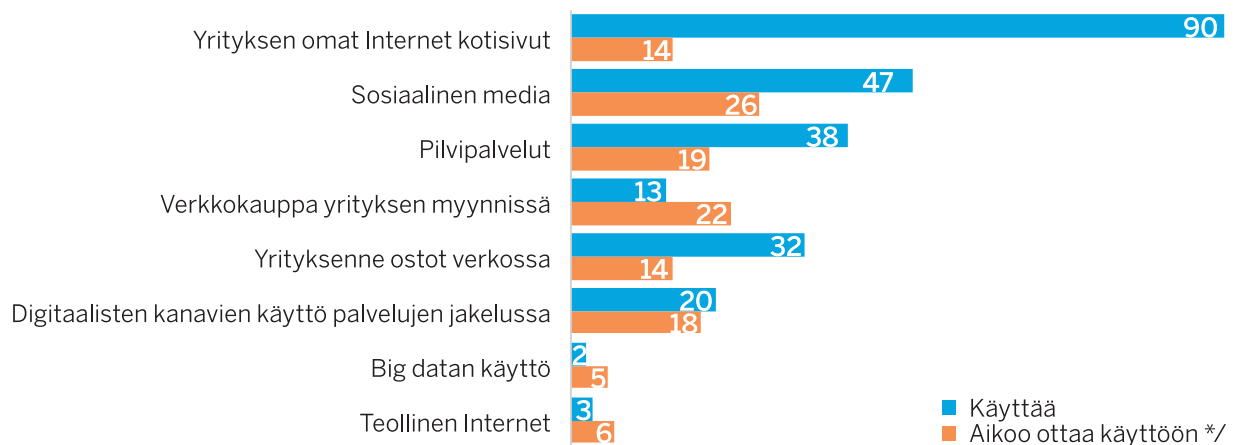
Nopea teknologinen kehitys korostaa innovaatiovalmiuksien merkitystä. Meneillään on kansainvälinen murros, joka vaikuttaa elinkeinorakenteisiin ja innovaatiotoiminnan edellytyksiin.

Innovaatioiden kansainvälinen ja kansallinen ulottuvuus kietoutuvat yhä tiiviimmin toisiinsa.

Nykyisin uudet ideat ja innovaatiot syntyvät erilaisissa verkostoissa. Keskiössä on osaaminen, joka liittyy digitaalisiin toimintaympäristöihin, nopeisiin päätöksiin, markkinointiin ja myyntiin.

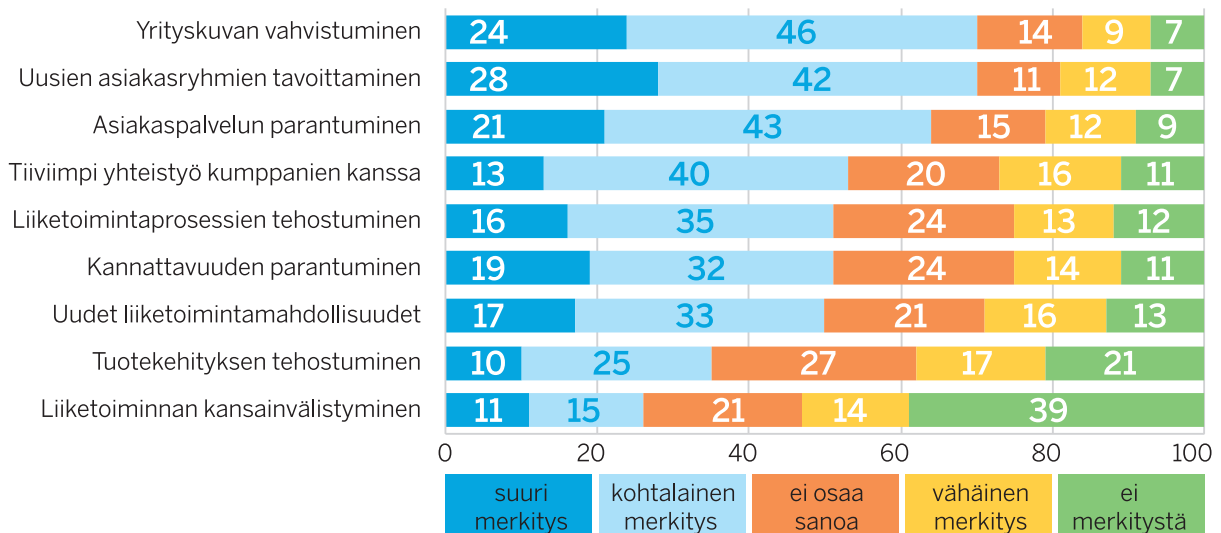
Pk-yritykset hyödyntävät liiketoiminnassaan kohtuullisessa määrin erilaisia digitaalisia palveluja. Niillä haetaan uusia asiakasryhmiä ja pyritään palvelemaan entistä paremmin. Niillä on tunnistettu olevan myös keskeinen merkitys yrityskuvan vahvistamisessa.

Kuva 16: Digitaalisten palvelujen hyödyntäminen, %

* / Osuus yrityksistä, jotka eivät käytä kyseistä palvelua.

Kuva 17: Digitaalisten palvelujen hyödyt, %

4.3 KANSAINVÄLISTYMINEN

Suomen kotimarkkinat ovat suhteellisen rajalliset, mikä lisää kansainvälistymisen tarvetta kasvun väylänä. Kansainvälistyneille yrityksille viennistä muodostuu merkittävä osa kokonaistoimintaa. Viennillä on selvä vaikutus pk-yritysten liikevaihtoon, vaikka noin 40 prosentilla yrityksistä viennin osuus liikevaihdosta jää alle 10 prosenttiin. Vaikutus voi olla näillekin yrityksille liikevaihto-osuuttaan merkittävämpi, erityisesti jos vientialueen taloudessa tapahtuva kehitys on positiivisempaa kuin päämarkkina-alueella. Reilulle kolmannekselle yrityksistä viennistä on tullut yhä keskeisempi liikavaihdon lähde ja noin neljännekselle yrityksistä viennistä on muodostunut ensisijainen liikevaihdon lähde.

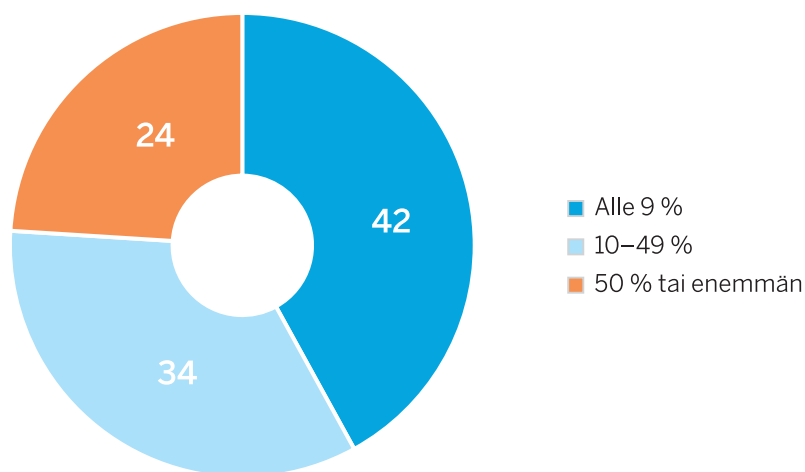
Viennin ja muun toiminnan osuus vaihtelee voimakkaasti eri yritysten välillä, mutta huomionarvoista on, että voimakkaimmin kasvuhakuisten yritysten joukossa myös kansainvälistyminen on kaikkein yleisintä. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä lähes puolet harjoittaa suoraa vientiä tai on muuten kansainvälistynyt. Kasvuhakuisten yritysten joukossa vastaava määrä on 25 prosenttia. Vastaavasti niiden yritysten joukossa, joilla ei kasvuta-

voitteita ole, kansainvälistyneitä yrityksiä on vain joka kymmenes pk-yritys.

Kasvuhakuisten yritysten yleisempi kansainvälisyys näkyy myös tarkasteltaessa suoraa vientiä harjoittavien pk-yritysten kasvuhakuisuutta, joka poikkeaa selvästi keskiarvosta. Voidaankin todeta, että vientiä edistettäessä edistetään mitä suurimmassa määrin myös kasvua ja työllisyyttä.

Pienille ja keskisuurille yrityksille kansainvälistyminen on iso askel. Usein se edellyttää aiempaan toimintaan nähden suurten taloudellisten riskien ottamista ja niihin liittyviä rahoitusjärjestelyitä. Tällöin on välttämätöntä, että saatavilla on ulkopuolista asiantuntemusta ja että palvelut on järjestetty asiakaslähtöisesti. Yrittäjille suunnatut kansainvälistymispalvelut näyttävät edistyksessä huolimatta olevan edelleen joillekin yrityksille vaikeasti saavutettavissa. Palveluja käyttäneet pk-yritykset ovat niihin tyytyväisiä. Yleisesti palvelujen tunnettuuden kehittäminen on merkittävä haaste. On huolehdittava siitä, että yhteiskunnan tarjoamat palvelut resursoidaan riittävästi ja kohdennetaan vaikuttavasti.

Kuva 18: Viennin osuus kokonaisliikevaihdosta, %

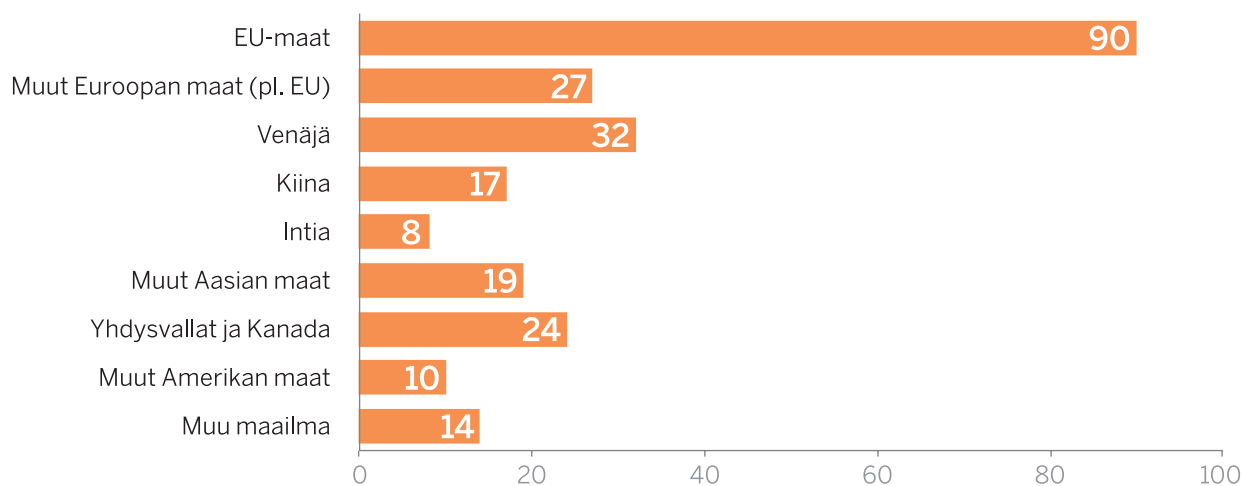

Pk-yrityksille muut EU-maat ovat ylivoimaisesti tavallisin vientikohde. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että pk-yritysten vienti olisi maantieteellisesti rajoittunutta. EU-maiden ohella merkittäviä vientikohteita ovat Venäjä ja muut Euroopan maat, mutta pk-yritykset ovat vahvasti läsnä myös Amerikassa ja Aasiassa.

Pk-yritykset vievät tuotteitaan tai palveluitaan yleisimmin laskua vastaan ilman luottovakuutus-

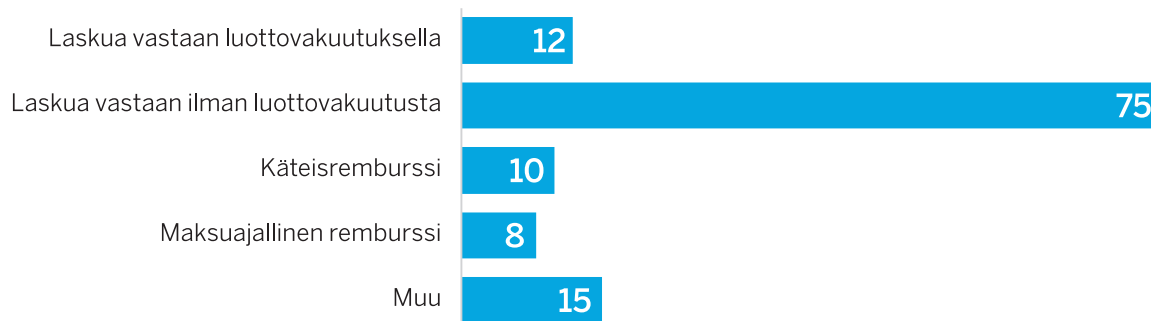
ta. Kolme neljäsosaa barometrin vastaajista kertoo rahoittaneensa vientikauppaansa näin. Laskua vastaan luottovakuutuksella on vienyt 12 prosenttia yrityksistä, käteisremburssia on käyttänyt kymmenen prosenttia yrityksistä ja maksuajallista remburssia kahdeksan prosenttia yrityksistä.

Kuva 19: Pk-yritysten vientikohteet, %

* / Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon

Kuva 20: Vientikaupan rahoitusinstrumenttien käyttö, %

5. Toimintaympäristö

5.1 PK-YRITYSTEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Pk-yritysten toimintaympäristön muuttumista selvitetään kahdella erillisellä kysymyssarjalla, joista toinen tarkastelee valtakunnallisen yrittäjyysilmapiirin kehitystä ja toinen paikallista elinkeinoilmastoa. Valtakunnallista yrittäjyysilmapiiriä tarkastelevan kysymyssarjan perusteella pk-yritysten aseman koetaan heikentyneen jossain määrin viimeisen kahden vuoden aikana. Kansalaisten suhtautumista lukuun ottamatta kaikkien osatekijöiden arviot ovat heikentyneet.

Selvimmät muutokset huonompaan suuntaan koetaan tapahtuneen julkisen vallan suhtautumisessa valtakunnan-, alue- ja paikallistasolla sekä markkinaehtoisten rahoittajien asenteissa. Rahoitusalan kiristyneen säätelyn perusteella ei lie ne yllätys, että arviot niin julkisten rahoittajien kuin markkinaehtoisten rahoittajien toiminnasta ovat laskeneet.

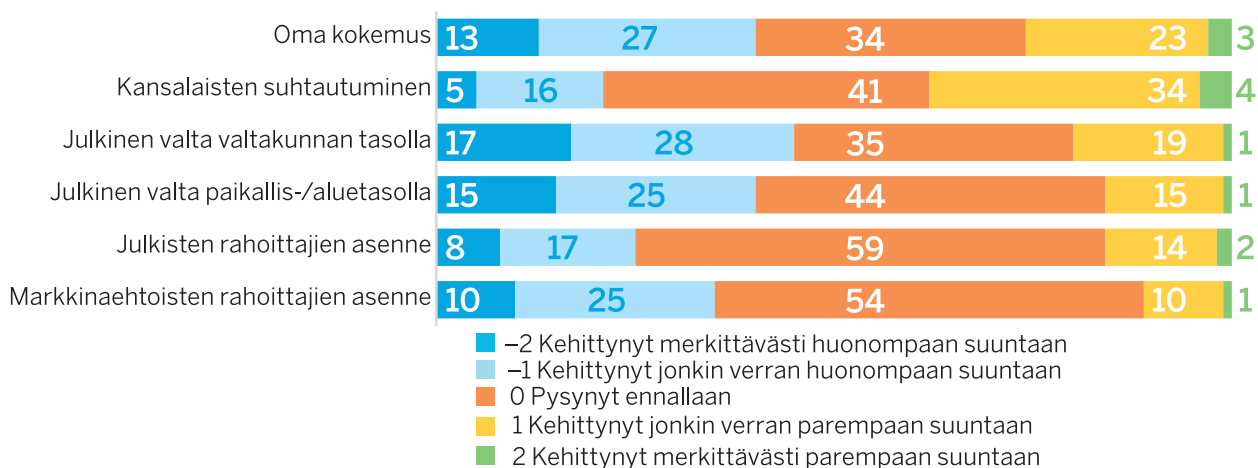
Julkisen vallan konkreettinen toiminta yrittäjyyden edistämiseksi valtakunnan tasolla saa arvon 2,17* ja paikallis-/aluetasolla arvon 2,41. Julkisten rahoittajien toiminta yrittäjyyden edistämisek-

si saa arvon 2,78 ja markkinaehtoisten rahoittajien 2,67. Rahoittajat saavat suhteessa paremman arvon suuremmilta sekä teollisuuden ja palvelualan pk-yrityksiltä. Kasvuhakuisimpien yritysten arviot julkisista rahoittajista ovat keskimääräistä parempia ja markkinaehtoisista rahoittajista keskimääräistä heikompia.

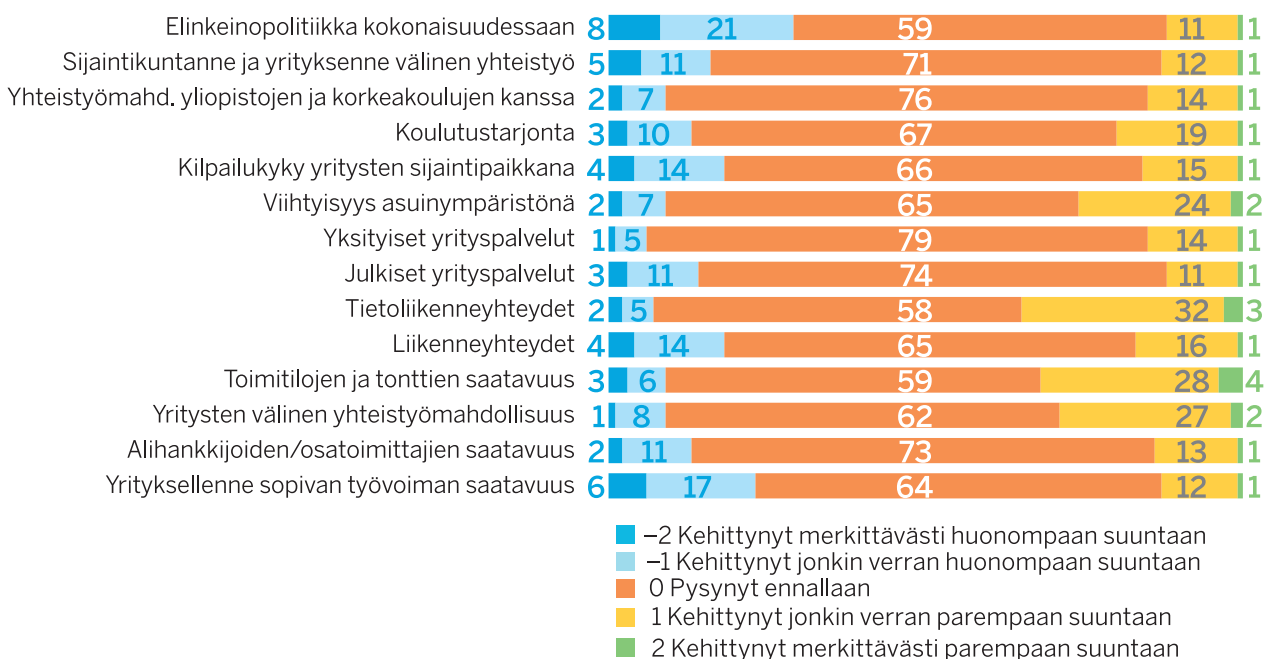
Yrittäjyyteen vaikuttavia paikallisen tason tekijöitä mittaava elinkeinoilmasto koostuu neljästätoista osatekijästä. Kokonaisuutena tarkasteltuna yrittäjyyttä edistävien paikallisen tason tekijöiden voidaan havaita olevan hieman nousussa. Osatekijöiden välillä on kuitenkin merkittäviä eroja.

Samaan aikaan kun kunnallisen elinkeinopoliitiikan, kunnan ja yrityksen välisen yhteistyön sekä sopivan työvoiman saatavuus koetaan hieman heikentyneen viimeisen kahden vuoden aikana, muut osatekijät ovat säilyneet ennallaan tai kehittyneet parempaan suuntaan. Positiivisin kehitys on tapahtunut sijaintipaikkakunnalleen asuinympäristössä, tietoliikenneyhteyksissä ja liikenneyhteyksissä sekä toimitilojen ja tonttien saatavuudessa.

Kuva 21: Yrittäjyysilmapiirin kehittyminen, %

Kuva 22: Paikallisen elinkeinoilmapiirin kehittyminen, %

5.2 PK-YRITYSTEN KEHITTÄMISTARPEET JA -ESTEET

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat kiihtyvällä tahdilla jatkuvasti tapahtuvien yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tämän seurauksen myös pk-yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen kehityttävä. On positiivista havaita, että entistä useampi yritys on tunnistanut tämän. Peräti 86 prosenttia yrityksistä kokee, että heillä on kehitettävää toiminnassaan. Huolestuttavaa on kuitenkin se, että niiden yritysten osuus, jotka eivät tunnista minkäänlaisia kehittämistarpeita on kääntynyt hienoiseen kasvuun, ollen nyt 14 prosenttia.

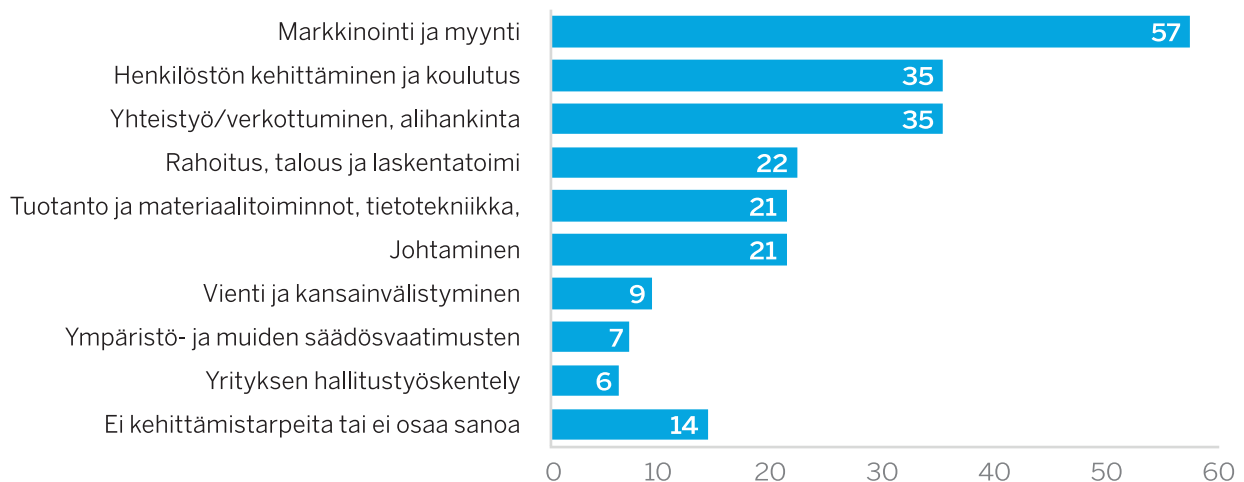
Kehittämistarpeita tunnistaneeet pk-yritykset kokevat, että niiden suurin kehittämistarve on myynnin ja markkinoinnin alueella. Seuraavaksi eniten tarpeita yrityksillä on henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa sekä verkottumisessa. Henkilöstön osaamisen turvaamista ei koeta samassa määrin tärkeäksi teollisuudessa kuin muilla toimialoilla. Myynnin ja markkinoinnin kehittämistä pidetään tärkeänä erityisesti kaupassa ja palveluissa sekä teollisuudessa. Rakentamisessa myyn-

nin ja markkinoinnin merkitys nähdään sen sijaan keskimääräistä pienempänä. Rakentamisessa sen sijaan pidetään verkostoitumista hieman keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena.

Yrityksen hallitustyöskentelyä ja kansainvälistymistä sekä vientiä pidetään vain harvoin tärkeimpänä kehittämiskohteena. Kansainvälistymistä ja vientiä pidetään teollisuudessa kuitenkin muita aloja useammin tärkeimpänä. Selkeä muutos suhteessa aikaisempaan on tapahtunut rahoituksen osalta. Rahoitusmarkkinoiden sääntelyn lisääntyminen ja rahoitusmarkkinoiden kireys ovat lähes kolminkertaistaneet yritysten tarpeen kehittää rahoitus- ja talousosaamistaan.

Nuorissa yrityksissä nähdään hieman muita yrityksiä useammin kehittämisen tarvetta markkinoinnissa ja verkostoitumisessa. Positiivinen yllätys on se, että aiemmasta poiketen myös nuoret yritykset tunnistavat keskimääräistä useammin tarpeen kehittyä.

Kuva 23: Tärkein kehittämistarve, % pk-yrityksistä

Pienemmissä yrityksissä on enemmän niitä yrityksiä, jotka eivät tunnista kehittämistarpeita. Suuremmissa pk-yrityksissä lähes kaikissa on kehittämistarpeita, joissa painottuvat erityisesti markkinointi ja myynti sekä henkilöstön kehittäminen ja koulutus. Kotimarkkinayrityksissä nähdään kehitettävää erityisesti henkilöstössä sekä hieman muita useammin myös verkostoitumisessa ja yhteistyössä. Laajemmilla markkinoilla toimivissa yrityksissä korostuu sekä kansainvälistyminen että myynti ja markkinointi. Kasvuhakuisimmista yrityksistä lähes kaikki tunnistavat kehittämistarpeita. Tällaisissa yrityksissä erityisesti kansainvälistymistä ja rahoitusta pidetään keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena. Lisäksi markkinointi ja myynti sekä henkilöstön kehittäminen ovat kasvuhakuisimmista yrityksissä hieman

keskimääräistä useammin kehittämisen kohteena.

Epävarma suhdannetilanne on edelleen kaikilla toimialoilla selvästi kehittämisen esteistä merkittävin. Yksittäisistä tekijöistä yritystoiminnan sääntelyä ja kustannustasoa pidetään toiseksi ja kolmanneksi merkittävimpinä kehittämisesteinä. Kustannustaso nähdään erityisenä haasteena teollisuudessa ja rakentamisessa. Merkittävimpiä kehittämisen esteinä korostuu kaupassa rahoitus ja palveluissa puolestaan sääntely.

Kasvuhakuisimmista ja nuorissa yrityksissä rahoitus koetaan muita yrityksiä useammin kehittämisen pahimmaksi esteeksi. Suuremmilla, kansainvälisillä markkinoilla toimivissa yrityksissä kehittämisen esteenä korostuu kustannustaso verrattuna muihin yrityksiin.

Taulukko 17: Yrityksen tärkein kehittämistarve, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Markkinointi ja myynti	57	58	45	70	57
Henkilöstön kehittäminen ja koulutus	35	29	33	38	35
Yhteistyö/verkottuminen, alihankinta	35	26	36	27	39
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	22	21	23	23	21
Johtaminen	21	20	24	22	20
Tuotanto ja materiaali-toiminnot, tietotekniikka, tuotekehitys ja laatu	21	37	21	17	19
Vienti ja kansainvälistyminen	9	23	3	9	8
Ympäristö- ja muiden säädosvaatimusten huomioiminen	7	6	9	6	7
Yrityksen hallitustyöskentely	6	9	7	4	6
Ei kehittämistarpeita/ ei osaa sanoa	14	11	19	12	13

5.3 ULKOINEN RAHOITUS JA SEN KÄYTTÖ

Tiukentunut pankkitoiminnan sääntely, normaalia vähäisempi luottojen kysyntä sekä yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisessa rahoituksessa. Barometrin mukaan harvemmalla kuin joka toisella yrityksellä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta. Suuria muutoksia rahoituksen käytössä ei ole tämän vuoden aikana tapahtunut.

Rahoituksen yleisessä saatavuudessa ei näyttäisi tapahtuneen oleellista muutosta, koska 27 prosenttia yrityksistä raportoi ottaneensa ulkoista rahoitusta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Osuus on säilynyt lähes samana nyt jo kolmen viime vuoden ajan.

Yritysten kokoluokittain ei rahoituksen käytössä ole havaittavissa suurta muutosta. Osuudet ovat pysyneet lähes entisellään, ja selvästi yleisintä rahoituksen käyttö on suuremmissa, yli 20 hengen pk-yrityksissä. Sitä vastoin vain noin viidennes aivan pienistä yrityksistä on viimeisen vuoden aikana hankkinut pankki- tai muuta rahoitusta.

Pk-yritykset aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana suunnilleen saman verran kuin edellisen barometrin aikaan. Nyt 22 prosenttia vastaajista aikoo hakea rahoitusta, kun alkuvuonna 2015 osuus oli yhden prosenttiyksikön pienempi. Nousu tulee lähinnä kaupasta ja jossain määrin palveluista. Teollisuuden ja rakentamisen

Taulukko 18: Ulkoisen rahoituksen yleisyys

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
On lainaa rahoituslaitoksista	46	60	51	52	41
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
On lainaa rahoituslaitoksista	41	56	57	65	71

Taulukko 19: Ulkoisen rahoituksen ottamisen yleisyys

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
On lainaa rahoituslaitoksista	27	41	26	27	25
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
On lainaa rahoituslaitoksista	20	33	37	40	46

Taulukko 20: Ulkoisen rahoituksen ottamisaikomukset, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Aikoo ottaa rahoitusta	22	28	25	20	21
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Aikoo ottaa rahoitusta	16	25	32	38	44

yrittäjien aikomukset hakea rahoitusta ovat hieman vähentyneet.

Yrittäjien kokoluokittain tarkasteltuna aikomuksissa hakea rahoitusta ei ole merkittäviä eroja edelliseen barometriin verrattuna. Myönteistä rahoituksessa on voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten korkeana säilynyt kiinnostus ulkoista rahoitusta kohtaan.

Rahoituksen hakuaikomusten taustalla ei kuitenkaan ole odotus talouden noususta eikä investointiaktiiviteetin kasvusta. Näiltä osin näkymät ovat edelleen vaisut. Rahoitusta aiotaan hakea edelleen lähinnä käyttöpääomaksi. Yrittäjistä, jotka aikovat hakea rahoitusta, 33 prosenttia hakee sitä nimenomaan käyttöpääomaksi. Tältä osin on tapahtunut hienoista positiivista kehitystä, sillä edellisessä barometrissa vastaava osuus oli 36 prosenttia.

Kone- ja laiteinvestointeihin rahoitusta aikoo hakea viides ulkoisen rahoituksen lisäystä suunnittelevista. Tältä osin aikomukset ovat hieman vähentyneet verrattuna kevääseen. Positiivista on havaita, että merkittävä syy hakea rahoitusta, on yrityksen toiminnan kehittäminen.

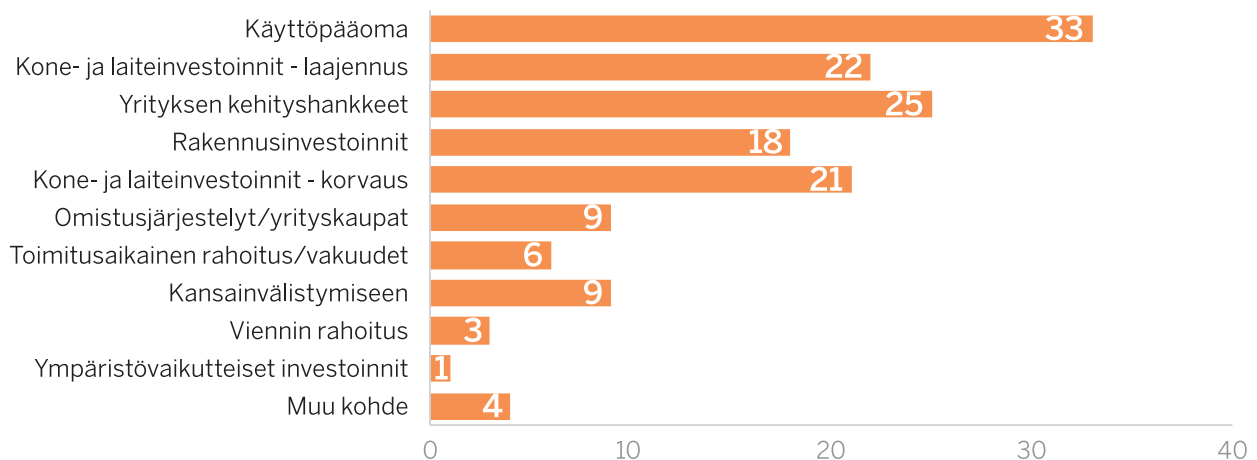
Sen sijaan hieman takapakkia on tullut yritysten kansainvälistymiseen. Aiempi rivakka kehitys on hieman tasaantunut. Yrittäjien suunnitelmat

kansainvälistymisrahoituksen hakemista ovat laskeneet keväästä kaikilla toimialoilla.

Yrittäjien rahoituksen rakenne muuttuu hyvin hitaasti. Pankkikeskeisyys on pk-yritysten rahoituksessa edelleen yleistä. Finnveran rooli pankkilainojen tärkeimpänä vaihtoehtona ja täydentäjänä on säilynyt lähes ennallaan. Noin neljännes rahoituksen hakua suunnittelevista kertoo kääntyvänsä Finnveran puoleen. Finanssikriisin pahimpien vaiheiden aikana osuus oli yli 10 prosenttiyksikköä korkeampi. Toimialoittain tarkasteltuna kaupan kiinnostus Finnveraan rahoittajana muuttui selvästi keväästä. Kaupan alan kiinnostus Finnveran tarjoamaa rahoitusta kohtaan laski selvästi. Vaihtelusta huolimatta teollisuuden pk-yritysten kiinnostus Finnveraa kohtaan potentiaalisena rahoittajana on selkeästi vahvempi kuin muilla aloilla.

Barometrissa kysyttiin myös yritysten arvioita rahoittajien luottopolitiikan muutoksista sekä siitä, miten nämä muutokset ovat näkyneet rahoitusehdoissa. Edelleen 55 prosenttia barometrin vastaajista raportoi, että luottopolitiikka on muuttunut ainakin jonkin verran ja että rahoitusmarkkinoiden ongelmat ovat heijastuneet yritysten rahoitusehtoihin. Nämä vastaajat nimeävät merkittävimmiksi muutoksiksi vakuusvaatimusten kiristymisen ja marginaalien nousun.

Kuva 24: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % yrityksistä, jotka aikovat ottaa rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana */

*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Merkittävää on myös se, että yrityksiltä vaaditaan aiempaa suurempaa omarahoitusosuutta. Lähes joka kolmas vastaaja mainitsi tämän muutoksen. Huomionarvoista on se, että omarahoitusosuuden kasvu nähdään hyvin samanlaisena muutoksena kaikilla päätoimialoilla ja kaiken kokoisissa yrityksissä. Erot olivat tässä suhteessa hyvin pienet.

Rahoituksen ehdoilla ja saatavuudella on suora vaikutus siihen, miten yritykset kykenevät toteuttamaan erilaisia hankkeita. Nyt jo lähes kolmannes yritysten suunnittelemista hankkeista jäi to-

teutumatta tai toteutui suunnitellusta poiketen rahoituksen saatavuuteen ja ehtoihin liittyneiden vaikeuksien vuoksi.

Laina-aikojen lyheneminen ei näytä tämän barometrin tulosten perusteella olevan vielä merkittävimpien ongelmien joukossa. Kehitys on kuitenkin huolestuttavaa, sillä yhdeksän prosenttia raportoi laina-aikojen lyhentyneen luottopoliitiikan muutosten seurauksena. Vaikka määrä on säilynyt kevään tasolla, on se selvä haaste pk-yritysten investointien ja uudistumisen näkökulmasta.

Taulukko 21: Ulkoisen rahoituksen tärkein aiottu käyttötarkoitus toimialoittain */

	Pankki	Rahoitus-yhtiö	Finnvera	ELY-keskus	Tekes	Yksityinen henkilö-sijoittaja	Pääoma-sijoitus-yhtiö	Vakuutus-yhtiö	Teollisuus-sijoitus/ Finnveran Aloitus- rahasto Vera
Kaikki yritykset	73	24	23	13	12	10	9	5	3
Toimialoittain									
Teollisuus	76	17	41	17	20	11	8	4	6
Rakentaminen	80	34	23	10	8	4	5	9	0
Kauppa	80	10	21	7	5	8	7	5	1
Palvelut	68	25	19	14	14	13	10	3	3
Kasvuhakuisuuden mukaan									
Voimakkaasti kasvuhakuiset	63	10	35	24	33	27	26	7	7
Kasvuhakuiset	72	24	23	12	9	10	6	4	2
Perustamisvuoden mukaan									
ennen 1990	80	24	20	9	10	4	4	6	2
1990–1999	75	20	25	13	10	7	5	3	2
2000–2009	71	25	20	17	12	12	12	4	3
2010 jälkeen	63	24	28	13	18	21	14	5	4

*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

5.4 MAKSUVAIKEUDET

Kassatilanne on säilynyt kireänä pk-yrityksissä. Edelleen joka viides pk-yritys raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Osuus on säilynyt ennätyskorkealla tasolla. Ongelman syvyyttä kuvaa se, että maksuvaikeuksista kärsineiden yritysten määrä on pysynyt 14–20 prosentin haarukassa jo viiden vuoden ajan.

Eniten maksuvaikeuksia on teollisuudessa ja rakentamisessa. Näistä yrityksistä jo neljännes raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi

kuluneen kolmen kuukauden aikana. Melkein yhtä heikko tilanne on myös kaupan alalla, jossa maksuvaikeuksista raportoi 23 prosenttia yrityksistä.

Työllisyyden ja talouskasvun näkökulmasta on positiivista, että voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä ei ole maksuvaikeuksia enempää kuin muilla pk-yrityksillä. Yritysten elinkaaren näkökulmasta katsottuna suhteellisen vakaat, 1990-luvulla tai ennen sitä perustetut yritykset, kamppailevat maksuongelmien kanssa hieman muita harvemmin.

Taulukko 22: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	19	25	25	23	15
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitteita	Toimintaansa lopettavat
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	21	17	21	15	30
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	19	20	19	15	11
Perustamisvuoden mukaan %					
	ennen 1990	1990–1999	2000–2009	2010 jälkeen	
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	18	17	20	21	

6. Yhteenveto alueellisista tuloksista

Suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku nousi kokonaan osalta lukemaan yhdeksän. Alueellinen vaihtelu on voimakasta, mutta Pohjois-Savo lukuun ottamatta kaikilla alueilla näkymät ovat parantuneet selvästi. Eniten saldoluku nousi Pirkanmaalla, jossa nousua on 23 yksikköä. Lapissa nousua edellisestä barometristä on 22 yksikköä ja Pohjois-Pohjanmaalla nousua viime keväästä on peräti 21 yksikköä. Korkein saldoluku, 21, on Lapissa jota seuraavat Helsinki, Varsinais-Suomi ja Pirkanmaa saldoluvulla 15.

Talustilanteen haastavuudesta kertoo se, että yleisten suhdannenäkymien paranemisesta huolimatta henkilöstöodotukset ovat vaihtelevat koko maassa. Hieman muuta Suomea paremmat näkymät ovat tuttuun tapaan Helsingistä mutta sielläkin kasvu antaa vielä odottaa itseään. Suurin nousu henkilökunnan määrän odotuksissa tapahtui Kainuussa, jonka saldoluku nousi 12 yksikköä.

Yleisten suhdannenäkymien koheneminen perustuu paljolti odotuksiin viennin hyvästä kehityk-

sestä. Kansainvälisen suhdannetilanteen paraneminen näkyy selvästi siinä, että vientiyriyten usko viennin liikkeelleläähtöön on noussut voimakkaasti. Tuonnin osalta tilanne on hieman tasaisempi. Vahvasta yleisvireestä kertoo se, että viennin osalta kaikkien alueiden saldoluku on vahvasti positiivinen. Suurin nousu on tapahtunut Päijät-Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla, joissa saldoluku nousi 68 yksikköä.

Viennin vedosta huolimatta investoinnit laahaavat saldolukujen jäädessä kaikilla alueilla edelleen vahvasti negatiivisiksi. Korkeimmat investointien saldoluvut ovat Pääkaupunkiseudulla, Kainuussa ja Helsingissä. Näilläkin alueilla investointien saldoluku ei ole positiivinen. Korkeimmillaan investointien saldoluku on pääkaupunkiseudulla -4. Alhaisimmat investointien saldoluvut löytyvät Etelä-Karjalasta ja Etelä-Pohjanmaalta, joissa molemmissa saldoluku on -24.

Taulukko 23. Suhdannenäkymät osatekijöittäin seuraavan 12 kuukauden aikana

	Yleiset suhdannenäkymät	Liikevaihto	Henkilökunnan määrä	Investointien arvo	Vientiyritysten odotukset viennin arvosta	Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvosta	Tuotantokustannukset	Kannattavuus	Vaka-varaisuus	Innovaatiot, tuotanto ja tuotteiden kehitys
Helsinki	15	28	12	-8	40	23	31	10	17	16
Pääkaupunkiseutu	8	25	7	-4	39	32	34	11	18	18
Uusimaa	6	20	5	-15	32	29	38	1	5	15
Varsinais-Suomi	15	25	8	-10	36	21	36	6	12	9
Satakunta	3	10	0	-16	27	3	35	0	5	10
Kanta-Häme	-3	5	-8	-21	27	-14	41	-11	-7	1
Päijät-Häme	7	25	2	-19	63	34	38	-1	4	15
Pirkanmaa	15	21	5	-10	45	22	40	4	14	13
Kymenlaakso	7	10	-4	-19	14	0	40	-6	12	4
Etelä-Karjala	7	16	1	-24	37	37	38	9	3	6
Etelä-Savo	-4	10	5	-15	27	21	41	2	6	10
Pohjois-Savo	-6	7	-4	-19	18	13	36	-5	6	9
Pohjois-Karjala	1	13	-6	-15	42	1	39	0	8	12
Keski-Suomi	12	19	4	-11	33	3	39	7	13	7
Etelä-Pohjanmaa	0	6	-3	-24	62	17	36	-9	3	0
Pohjanmaa	4	21	3	-11	41	14	32	5	8	21
Keski-Pohjanmaa	1	17	2	-22	48	29	31	3	8	1
Pohjois-Pohjanmaa	6	15	4	-9	43	37	35	2	13	9
Kainuu	7	14	3	-7	46	0	35	9	17	20
Lappi	21	28	1	-15	43	32	32	12	19	13
Koko maa	9	20	5	-12	39	22	36	4	11	12

Pk-yritysbarometrin aluejako

1. **Uusimaa, erilliset raportit:**

- **Helsinki**
- **Pääkaupunkiseutu** (pl. Helsinki)
- **Uusimaa** (pl. Helsinki ja Pääkaupunkiseutu)

2. **Varsinais-Suomi**

3. **Satakunta**

4. **Kanta-Häme**

5. **Päijät-Häme**

6. **Pirkanmaa**

7. **Kymenlaakso**

8. **Etelä-Karjala**

9. **Etelä-Savo**

10. **Pohjois-Savo**

11. **Pohjois-Karjala**

12. **Keski-Suomi**

13. **Etelä-Pohjanmaa**

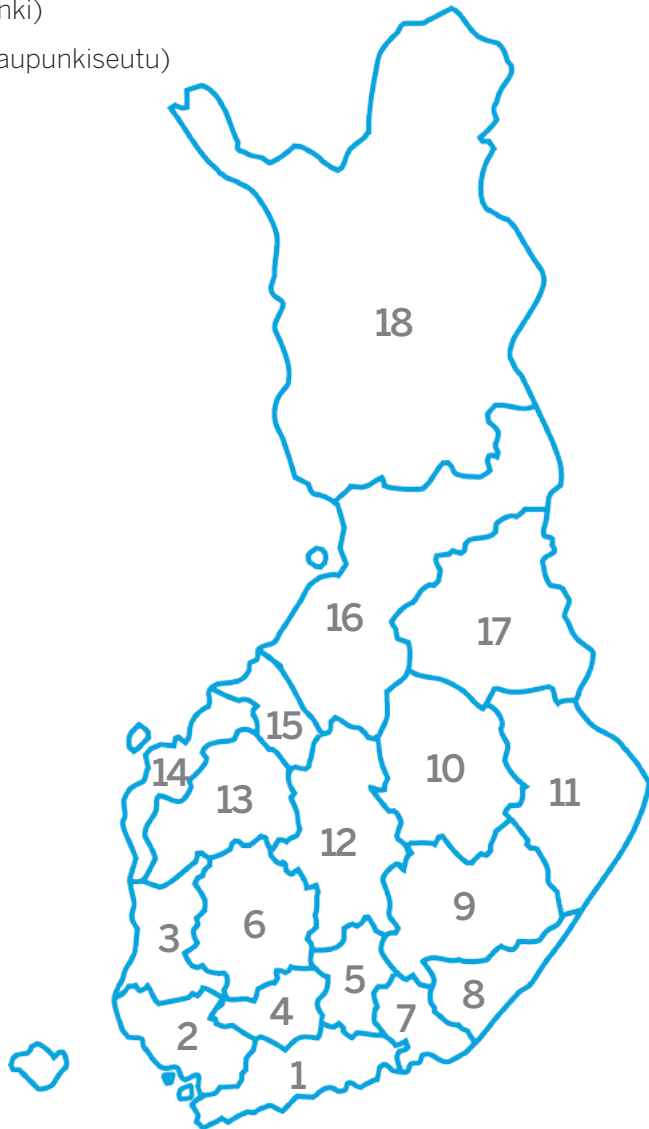
14. **Pohjanmaa**

15. **Keski-Pohjanmaa**

16. **Pohjois-Pohjanmaa**

17. **Kainuu**

18. **Lappi**

Lisäksi tehdään raportit Hämeen, Kaakkois-Suomen, Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-alueille sekä Keski-Pohjanmaan Yrittäjien alueelle.

SUOMEN YRITTÄJÄT

Mannerheimintie 76 A, 00250 Helsinki
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221
yrittajat.fi

ETELÄ-KARJALAN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 40 D, 53100 Lappeenranta
yrittajat.fi/etelakarjala
puhelin 010 470 1100

ETELÄ-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Alvar Aallon katu 3, 60100 Seinäjoki
yrittajat.fi/etelapohjanmaa
puhelin 06 420 5000

ETELÄ-SAVON YRITTÄJÄT

Patteristonkatu 2 C, 50100 Mikkeli
yrittajat.fi/etelasavo
puhelin 0500 651 312

HELSINGIN YRITTÄJÄT

Urho Kekkosen katu 2 C, 00100 Helsinki
yrittajat.fi/helsinki
puhelin 050 575 2353

HÄMEEN YRITTÄJÄT

Sibeliuksenkatu 11 A, 13100 Hämeenlinna
yrittajat.fi/hame
puhelin 010 229 0390

KAINUUN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 26 A, 87100 Kajaani
yrittajat.fi/kainuu
puhelin 010 387 7870

KESKI-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
yrittajat.fi/keskipohjanmaa
puhelin 06 831 5292

KESKI-SUOMEN YRITTÄJÄT

Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä
yrittajat.fi/keskisuomi
puhelin 010 425 9200

KYMEN YRITTÄJÄT

Käsityöläiskatu 4, 45100 Kouvola
yrittajat.fi/kymi
puhelin 05 544 3030

LAPIN YRITTÄJÄT

Hallituskatu 26, 2. krs, 96100 Rovaniemi
yrittajat.fi/lappi
puhelin 0400 898 200

PIRKANMAAN YRITTÄJÄT

PL 7, 33201 Tampere
yrittajat.fi/pirkanmaa
puhelin 03 251 6500

POHJOIS-KARJALAN YRITTÄJÄT

Linnunlahdentie 2, 80110 Joensuu
yrittajat.fi/pohjoiskarjala
puhelin 050 367 5194

POHJOIS-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Isokatu 4, 90100 Oulu
yrittajat.fi/pohjoispohjanmaa
puhelin 010 322 1980

PÄIJÄT-HÄMEEN YRITTÄJÄT

Rautatienkatu 20 B 4, 15110 Lahti
yrittajat.fi/paijathame
puhelin 010 322 4300

PÄÄKAUPUNKISEUDUN YRITTÄJÄT

Innopoli 1, Tekniikantie 12, 02150 Espoo
yrittajat.fi/paakaupunkiseudunyritykset
puhelin 010 422 1400

RANNIKKO-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Raastuvankatu 12-14 D, 65100 Vaasa
yrittajat.fi/rannikkopohjanmaa
puhelin 06 356 0820

SATAKUNNAN YRITTÄJÄT

PL 45, 28101 Pori
yrittajat.fi/satakunta
puhelin 02 634 9900

SAVON YRITTÄJÄT

Asemakatu 22-24, 4. krs, 70100 Kuopio
yrittajat.fi/savo
puhelin 017 368 0500

UUDENMAAN YRITTÄJÄT - NYLANDS FÖRETAGARE

Rantakatu 1, 2. krs, 04400 Järvenpää
yrittajat.fi/uusimaa
puhelin 010 231 3050

VARSINAIS-SUOMEN YRITTÄJÄT

Brahenkatu 20, 20100 Turku
yrittajat.fi/varsinaissuomi
puhelin 02 275 7100

PÄÄKONTTORI FINNVERA OYJ**HELSINKI**

Eteläesplanadi 8, PL 1010, 00101 Helsinki
valtakunnallinen vaihde 029 460 11
www.finnvera.fi

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

TOIMIPISTEET**HELSINKI**

Eteläesplanadi 8, PL 1010, 00101 Helsinki

JOENSUU

Länsikatu 15 rak. 3 B, 80110 Joensuu

JYVÄSKYLÄ

Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä

KAJAANI

Kauppakatu 1, 87100 Kajaani

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

LAHTI

Laiturikatu 2, 5. kerros, 15140 Lahti

LAPPEENRANTA

Brahenkatu 2, 53100 Lappeenranta

MIKKELI

Jääkärintie 10 A, 2. krs, 50100 Mikkeli

OULU

Sepänkatu 20, 90100 Oulu

PORI

Itäpuisto 7, 5. krs., 28100 Pori

ROVANIEMI

Rovakatu 28, 96200 Rovaniemi

SEINÄJOKI

Frami D, Tiedekatu 2, 60320 Seinäjoki

TAMPERE

Hämeenkatu 9, PL 559, 33101 Tampere

TURKU

Eerikinkatu 2, 20100 Turku

VAASA

Wolffintie 35, 5. krs, 65200 Vaasa

PIETARIN EDUSTUSTO, FINNVERA PLC

Representative Office in St. Petersburg
Finland House
Bolshaya Konyushennaya St. 8
191186 St. Petersburg, Russia

PL 150, 53501 Lappeenranta
puh. +358 405 088 956

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

Aleksanterinkatu 4, 00170 Helsinki
puhelin 029 506 0000
tem.fi

ETELÄ-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Alvar Aallon katu 8, 60100 Seinäjoki
puhelin 0295 027 500
ely-keskus.fi/etela-pohjanmaa

ETELÄ-SAVON ELY-KESKUS

Jääkärintie 14, Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli
puhelin 0295 024 000
ely-keskus.fi/etela-savo

HÄMEEN ELY-KESKUS

Kirkkokatu 12, 15140 Lahti
Hämeenlinnan toimipaikka
Birger Jaarlin katu 15, 13100 Hämeenlinna
puhelin 0295 025 000
ely-keskus.fi/hame

KAAKKOIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Salpausselänkatu 22, 45100 Kouvola
Lappeenrannan toimipaikka
Kauppakatu 40 D, 53100 Lappeenranta
puhelin 0295 029 000
ely-keskus.fi/kaakkois-suomi

KAINUUN ELY-KESKUS

Kalliokatu 4, 87100 Kajaani
puhelin 0295 023 500
ely-keskus.fi/kainuu

KESKI-SUOMEN ELY-KESKUS

Gygnaeuksenkatu 1, 40100 Jyväskylä
puhelin 0295 024 500
ely-keskus.fi/keski-suomi

LAPIN ELY-KESKUS

Hallituskatu 3 B, 96100 Rovaniemi
Kemin toimipaikka
Asemakatu 19, 94100 Kemi
puhelin 0295 037 000
ely-keskus.fi/lappi

PIRKANMAAN ELY-KESKUS

Pellavatehtaankatu 25, 33100 Tampere
Yliopistonkatu 38 (Attila), 33100 Tampere
puhelin 0295 036 000
ely-keskus.fi/pirkanmaa

POHJANMAAN ELY-KESKUS

Hovioikeudenpuistikko 19 A, 65100 Vaasa
Kokkolan toimipaikka
Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
puhelin 0295 028 500
ely-keskus.fi/pohjanmaa

POHJOIS-KARJALAN ELY-KESKUS

Kauppakatu 40 B, 80100 Joensuu
puhelin 0295 026 000
ely-keskus.fi/pohjois-karjala

POHJOIS-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Veteraaninkatu 1, 90100 Oulu
puhelin 0295 038 000
ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa

POHJOIS-SAVON ELY-KESKUS

Kallanranta 11, 70100 Kuopio
puhelin 0295 026 500
ely-keskus.fi/pohjois-savo

SATAKUNNAN ELY-KESKUS

Valtakatu 12 B, 28100 PORI
puhelin 0295 022 000
ely-keskus.fi/satakunta

UUDENMAAN ELY-KESKUS

Opastinsilta 12 B, 5. krs, 00520 Helsinki
puhelin 0295 021 000
ely-keskus.fi/uusimaa

VARSINAIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Itsenäisyydenaukio 2, 20800 Turku
puhelin 0295 022 500
ely-keskus.fi/varsinais-suomi

Suomen Yrittäjät
Mannerheimintie 76 A,
00250 HELSINKI
PL 999, 00101 HELSINKI

puhelin 09 229 221

www.yrittajat.fi

Finnvera Oyj
Eteläesplanadi 8,
PL 1010, 00101 Helsinki
Kallanranta 11,
PL 1127, 70111 Kuopio

Valtakunnallinen vaihde:
029 460 11
www.finnvera.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Aleksanterinkatu 4,
PL 32, Valtioneuvosto

puhelin 010 606 000

www.tem.fi